

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในหัวข้อ การพัฒนากิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู้ครัวบ้าน” เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวม เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับ ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน
 2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.1 ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.2 หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.3 การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะอาชีพ
 - 3.1 ความหมายของทักษะอาชีพ
 - 3.2 องค์ประกอบของทักษะอาชีพ
 - 3.3 ขั้นตอนการเสริมทักษะอาชีพในหลักสูตรสถานศึกษา
 - 3.4 แนวทางการเสริมทักษะอาชีพในหลักสูตรสถานศึกษา
 4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู้ครัวบ้าน”
 - 4.1 จุดเริ่มต้นของกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู้ครัวบ้าน”
 - 4.2 การขับเคลื่อนกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู้ครัวบ้าน”
 - 4.3 แนวทางการจัดกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู้ครัวบ้าน”
 - 4.4 การจัดกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู้ครัวบ้าน” ของโรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน

หลักสูตรโรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้จัดทำขึ้นเพื่อให้สถานศึกษาได้นำไปใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ให้สามารถใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีรายละเอียด ดังนี้ (โรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน. 2561 : 5-8)

1. วิสัยทัศน์

โรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ มีนิสัยใฝ่รู้ สนใจใฝ่ศึกษาตลอดชีวิต มีจิตสาธารณะ รู้จักรักษาสีงแวดล้อม ขนบธรรมเนียม และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงวัฒนธรรมไทย มีเจตคติที่จำเป็นในการศึกษาต่อ สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

2. หลักการ

หลักสูตรโรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

2.1 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2.2 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ

2.3 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

2.4 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้

2.5 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.6 เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

3. จุดหมาย

หลักสูตรโรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

3.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

3.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

3.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

4. สมรรถนะสำคัญผู้เรียน

หลักสูตรโรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

4.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

4.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

4.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

4.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรโรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

6. โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรโรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน พุทธศักราช 2561 ได้จัดโครงสร้างของหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) โดยกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และ 1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาครูผู้สอน ครูประจำชั้น ผู้ปกครอง และชุมชนต้องร่วมมือกันปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง จึงต้องพิจารณาถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานศึกษากำหนดให้จัดขึ้นแล้วส่งผลการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งอาจดำเนินการพัฒนาด้วย วิธีการต่าง ๆ ดังนี้ บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยสอดแทรกในกิจวัตรประจำวัน

7. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน

โรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ได้ฝึกปฏิบัติจริงและค้นพบความถนัดของตนเอง สามารถค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมตามความสนใจจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม มีทักษะในการดำเนินงานส่งเสริมให้มีคุณภาพทางอารมณ์ สังคม ศิลปธรรม จริยธรรม ให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สามารถ

วางแผนชีวิตและอาชีพได้อย่างเหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง ตามศักยภาพ พัฒนาการเรียนรู้อย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังให้สร้างจิตสำนึก ของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โรงเรียน บ้านป่าแก่บ่อหิน ได้จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

7.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์ สิ่งแวดล้อม สามารถตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียน และ อาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็น กิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

7.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน รู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การ ช่วยเหลือแบ่งปันเอื้ออาทรและสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความ สนใจของผู้เรียน ให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติ ตามแผนประเมินและปรับปรุงการทำงานเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสมและ สอดคล้องกับบุคลิกภาพของผู้เรียนและบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียน ประกอบด้วย กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์

7.3 กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตน ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชนและท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความ รับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละการมีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรม สร้างสรรค์สังคม

สรุปได้ว่า หลักสูตรโรงเรียนบ้านป่าแก่บ่อหิน มุ่งพัฒนาให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามศักยภาพ ตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นผู้มีความรู้ จริยธรรม ได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตและ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และได้รับการพัฒนาให้รู้จักอนุรักษ์ หวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้น เพื่อสนอง กลยุทธ์และจุดเน้นที่โรงเรียนต้องการพัฒนานักเรียน โรงเรียนมีการดำเนินโครงการ ลดเวลาเรียน เพิ่ม เวลารู้ เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพให้กับนักเรียน ในกิจกรรมพัฒนานักเรียน โดยใช้กิจกรรมการขยายผล ตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน” เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพให้กับนักเรียนในโรงเรียน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำเนินชีวิต ที่พระบาทสมเด็จพระ ภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) มีพระราชดำรัสแก่ชาวไทย นับตั้งแต่ พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย ให้สามารถดำรงอยู่อย่างมั่นคง และยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวที่มีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต แก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดีพอสมควรต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคน ในชาติในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลก ภายนอกได้เป็นอย่างดี (ทิตินา แคมมณี. 2558 : 4-6)

1. ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขวัญกมล ดอนขวา (2557 : 21-22) ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต แก่พสกนิกรชาวไทย โดยทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นให้บุคคลสามารถประกอบ อาชีพได้อย่างยั่งยืน และใช้จ่ายเงินที่ได้มาอย่างพอเพียงและประหยัดตามกำลังทรัพย์ของบุคคลนั้น โดยปราศจากการกู้หนี้ยืมสิน ถ้ามีเงินเหลือจึงแบ่งเก็บออมไว้บางส่วน ช่วยเหลือผู้อื่นบางส่วน และอาจจะใช้จ่ายมาเพื่อปัจจัยอื่นเพิ่มเติมอีกบางส่วนตามความจำเป็น

ศรประภา พงษ์หัตถาศิลป์ (2557 : 21) ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิต ของคนไทยที่ยึดเส้นทางสายกลางของความพอดีให้ประเทศไทย สามารถพัฒนาอย่างมั่นคงภายใต้ กระแสโลกาภิวัตน์ และเห็นความสำคัญกับการสร้างฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็งรักษา ความสมดุลของทุนและทรัพยากรสามารถปรับตัว พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงมีความอดทน เพียรพยายาม ใช้ปัญญานำไปสู่ความสุขของประชาชน

สุขสันต์ อิทธิวิทยาวาทย (2559 : 96) กล่าวว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้ถูกพัฒนา ต่อยอดแนวคิดไปมากพอสมควร ทั้งจากพระราชดำรัสขยายความเพิ่มเติมที่มาจากพระโอษฐ์ของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รวมไปถึงทุกคนที่เกี่ยวข้องทั้งหลายหรือองค์กรอื่น ๆ จึงนำหลักปรัชญามาประยุกต์ใช้เพื่อให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งในปัจจุบันแนวคิดนี้ได้ถูกพัฒนาให้ครอบคลุม ไปเกือบทุกเรื่อง ทั้งหลักการดำเนินชีวิต การทำธุรกิจ เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม การบริหาร หน่วยงานหรือองค์กร นอกจากนี้ หน่วยงานจำนวนมากทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนได้น้อมนำแนวคิด

นี้ไปไว้เป็นส่วนหนึ่งในวิสัยทัศน์ และหลักการปฏิบัติงานในส่วนระดับปัจเจกบุคคลต่างก็ประกาศจะน้อมนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิต เพราะเห็นว่าเป็นแนวคิดที่มีคุณค่าดำเนินชีวิตท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว เฉกเช่นในปัจจุบัน

เวิน ริทส์นัส (2559 : 53) กล่าวว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในที่นี้ คือ ความประพฤติก่อเกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนในทางที่เจริญงอกงามบนหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ซึ่งประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน โดยปฏิบัติบนเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และการปฏิบัติตน เพื่อให้ดำรงอยู่ได้ในยุคโลกาภิวัตน์ โดยยึดทางสายกลาง คือ ความพอเพียง ความพอประมาณ และจำเป็นที่จะต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีต่อการกระทบใด ๆ อันเกิด จากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายใน ภายนอก ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน

2. หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ทิสนา แคมมณี (2558 : 8 - 9) ได้กล่าวถึง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมโลก สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัต มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนียามความพอเพียง จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

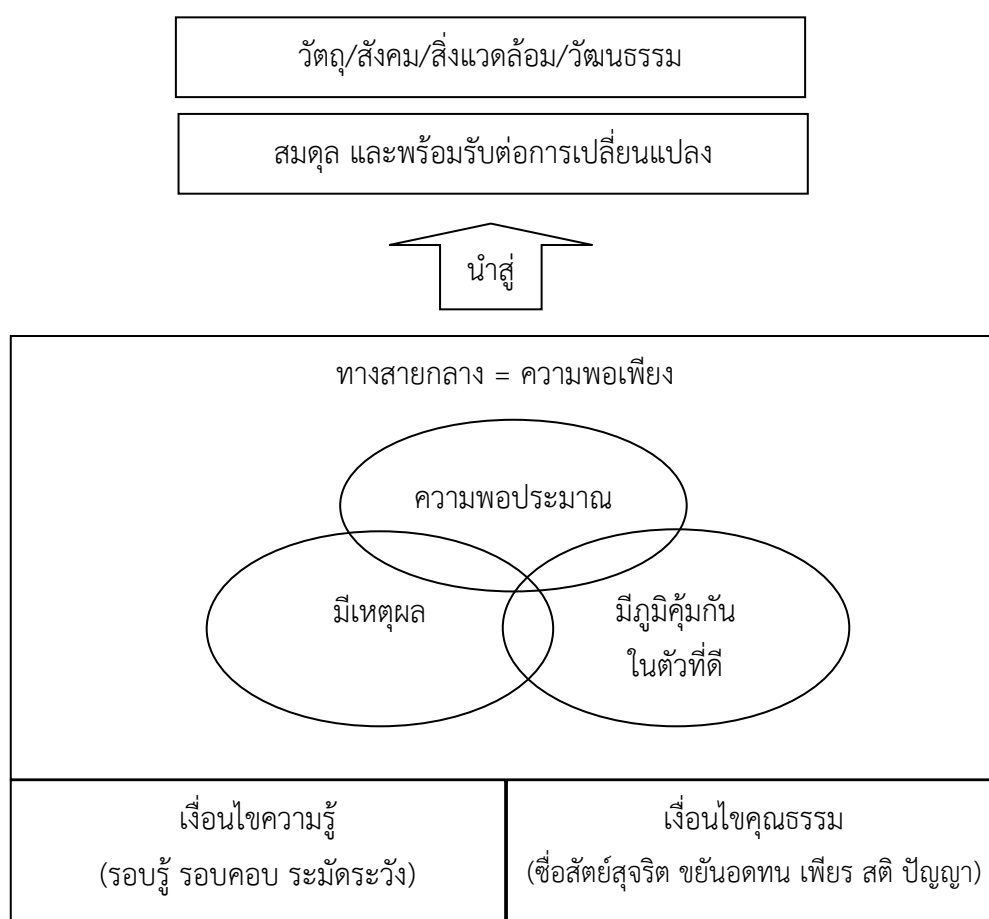
4. เจื่อนใจ การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ดังนี้

4.1 เจื่อนใจความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เจื่อนใจคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกระดับ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

หลักพิจารณาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุป ได้ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(จिरายู อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสรารุ (2553 : ช) อ้างถึงใน ทิศนา แชมมณี. 2558 : 7)

โอภาส วุฒิสภา (2560 : 112-113) ได้กล่าวถึง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นับเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปในทางสายกลางที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่ดั้งเดิมของสังคมไทย ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ได้กับประชาชนทุกระดับ โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดย 3 ห่วง มีรายละเอียด ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ
3. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปของสถานการณ์นั้น ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

ส่วน 2 เงื่อนไข คือ การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ใน ระดับพอเพียงต้องอาศัยทั้งด้านความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ประกอบไปด้วย 2 เงื่อนไข

1. ความรู้ หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นตอนปฏิบัติ
2. คุณธรรม จะต้องตระหนักถึงคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือ และมีความเมตตาต่อผู้อื่น

สรุปได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ตั้งมั่นอยู่บนทางสายกลาง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยที่สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้นั้นต้องปฏิบัติตนให้อยู่ในความประมาณ คือการพอดีไม่มากไม่น้อยจนเกินไป ความมีเหตุผล คือ การคิดอย่างรอบครอบ และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนเอง คือ การยอมรับกับผลกระทบที่ตามมาจากการปฏิบัติตน

3. การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สุเมธ ตันติเวชกุล (2551 : 5-6) ได้กล่าวถึง การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับสังคมทุกระดับ ได้แก่

ระดับบุคคล/ครอบครัว

เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคล/ครอบครัว คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพเสรีภาพ ไม่มีพันธนาการอยู่กับสิ่งใด กล่าวคือ สามารถให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนได้ทั้งในทางจิตใจ ทางสังคม ทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทางเทคโนโลยี และในทางเศรษฐกิจ

รู้จักคำว่า “พอ” และไม่เบียดเบียนผู้อื่น พยายามพัฒนาตนเองเพื่อ เสริมสร้างความเข้มแข็งและความชำนาญ มีความสุขและความพอใจกับชีวิตที่พอเพียงยึดทางสายกลางในการดำรงชีวิต

ระดับชุมชน

ระดับชุมชนจะประกอบด้วย บุคคล/ครอบครัว ที่มีความพอเพียงแล้ว รวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถของบุคคล และชุมชน ซึ่งในการดำเนินงานของชุมชน ให้ประสบผลสำเร็จได้ จะต้องมีส่วนในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินงานด้วยความโปร่งใส ตรงไปตรงมาตรวจสอบได้ ดำเนินงาน ด้วยความ พอประมาณ อย่างมีเหตุผล ไม่สนับสนุนการลงทุน จนเกินตัว ดำเนินงานอย่าง รอบคอบ มีสติ ปัญญา อีกทั้งต้องมีความรอบรู้ที่เหมาะสม เพื่อนำมาปรับปรุง การดำเนินงานของชุมชนให้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง และนำมาสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับ การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากทั้งภายในและภายนอก

ระดับรัฐหรือระดับประเทศ

ระดับรัฐหรือระดับประเทศ ประกอบด้วย สังคมต่าง ๆ ที่เข้มแข็ง ชุมชน/สังคมหลาย ๆ แห่งร่วมมือกัน พัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง วางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียง และพร้อมก่อนจึงค่อย ๆ ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เจริญขึ้น เป็นลำดับ ๆ ต่อไป

ระดับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ระดับเจ้าหน้าที่รัฐ ต้องมีส่วนในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิต ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ การจัดเตรียมนโยบาย แผนงาน หรือโครงการต่าง ๆ ต้องสอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านสังคมเศรษฐกิจและจิตใจควบคู่กัน

ระดับครูอาจารย์

ระดับครูอาจารย์ ถ่ายทอด ปลูกฝังความรู้ความเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่ผู้เรียนสอนให้คิดเป็น เข้าใจในหลักเหตุผล มีความคิดในเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานของศีลธรรมและการพัฒนาจิตใจควบคู่กันไป

ประชาชนทุกคน

ประชาชนควรดำรงชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง การคิดพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงสอดคล้องกับหลักคำสอนของทุกศาสนาที่ให้ดำเนินชีวิตตามกรอบคุณธรรม ไม่ทำการใด ๆ ที่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น ไม่ใช่จ่ายเกินตน หรือทำอะไรที่เกินตน รู้จักแบ่งปัน และช่วยเหลือผู้อื่นตามความเหมาะสมและกำลังความสามารถของตน ดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง คือ คำนึงถึงความพอดีไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2555 : 12) ได้กล่าวถึงการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นเพื่อเป็นกลไกหลักในการประสานเครือข่ายทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติให้นำเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ครอบคลุม 8 ภาคส่วน ได้แก่

1. ผู้นำทางความคิด
2. นักวิชาการในระดับอุดมศึกษา
3. สถาบันการศึกษา
4. สถาบันการเมือง
5. องค์กรภาครัฐ
6. สื่อมวลชนและประชาชน
7. ภาคธุรกิจ
8. ชุมชนและประชาสังคม

รศสุคนธ์ คำสุข (2560 : 36-39) ได้กล่าวถึง การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาระดับสถานศึกษาได้ตามแนวทาง ดังนี้

1. วางระบบบริหารจัดการของโรงเรียนให้เป็นไปตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการและประสานกับทุกภาคส่วนในการใช้ทรัพยากร การบริหาร ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ สภาพแวดล้อม อย่างคุ้มค่า เป็นประโยชน์สูงสุด เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสามารถพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้

2. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการ เพื่อสร้างค่านิยม โดยหลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียนบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนในทุกระดับ เพื่อให้ครูผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรด้านการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำหลักคิด หลักปฏิบัติ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการสู่การเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ของทุกช่วงชั้น

3. จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยผ่านกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนที่มีการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชน เช่น กิจกรรมช่วยเหลือสังคม รักสิ่งแวดล้อม สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะทำให้เด็กและเยาวชน ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเกิดประโยชน์และมีความสุข และอยู่ร่วมกับนิเวศวิทยาได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

4. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยแนวทางการนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการศึกษา

5. นำไปพัฒนาบุคลากรให้พร้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติตน โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและพัฒนาอย่างเป็นขั้นบันได โดยการส่งเสริมคุณลักษณะความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

สรุปได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่มีแนวคิดและหลักการที่สอดคล้องตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นหลักปรัชญาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำไปประยุกต์ใช้ในระดับสถานศึกษา ซึ่งมักจะมีการเริ่มต้นจากการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรในโรงเรียน กำหนดผู้รับผิดชอบในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา และจัดทำแผนขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำไปทำการบูรณาการเพื่อเข้าสู่กิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ตลอดจนบริหารจัดการทรัพยากรของสถานศึกษาโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ผู้บริหาร ครูและนักเรียน ได้นำไปปฏิบัติและพัฒนาาร่วมกัน เพื่อให้เกิดความตระหนักและเชื่อมั่น จนเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีคิด และวิถีดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล ให้สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ สถานศึกษาคควรขยายผลออกไปสู่ชุมชน โดยให้นักเรียนเป็นสื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนจนเกิดค่านิยมในชีวิตบนพื้นฐานจิตสำนึกที่พอเพียง เพื่อมนุษย์สามารถดำรงอยู่ในโลกแห่งการแข่งขันได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะอาชีพ

1. ความหมายของทักษะอาชีพ

ทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ เป็นทักษะที่สำคัญในการใช้ชีวิตและทำงานในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพในสถานศึกษา เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสฝึกทักษะและประสบการณ์ ในอาชีพต่าง ๆ สามารถค้นพบความสนใจและความถนัดของตนเอง มีผู้ที่ให้ความหมายทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ ดังนี้

กฤษฎณา ปัญญา (2552 : 9) ให้ความหมายของทักษะชีวิต คือความสามารถขั้นพื้นฐานที่ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ของบุคคลเป็นความสามารถที่ประกอบไปด้วย ความรู้ เจตคติ และทักษะในอันที่จะทำให้บุคคล มีความพร้อมที่จะเผชิญหน้าและรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสภาพสังคมปัจจุบันและอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมาสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาแนวคิดเรื่องทักษะแห่งอนาคตใหม่

กระทรวงศึกษาธิการ (2555 : 2) ได้ให้ความหมายของการจัดกิจกรรมด้านอาชีพ หมายถึง การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองในทุกด้าน รู้และเข้าใจโลกของงานอาชีพอย่างหลากหลาย มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มีการเตรียมตัวสู่อาเซียน สามารถวางแผนเพื่อประกอบอาชีพตามที่ตนเองมีความถนัดและสนใจ

ชนิดดา เทียนฤกษ์ (2558 : 10) ให้ความหมายของทักษะชีวิตและอาชีพ หมายถึง ความสามารถที่บุคคลใช้ความรู้ความคิดในการแก้ปัญหา และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยสามารถควบคุมตนเอง เพื่อดำรงชีวิตและเตรียมวางแผนเพื่อเลือกประกอบอาชีพในอนาคตให้เหมาะสมสำหรับในยุคที่มีการแข่งขันในด้านข้อมูลข่าวสาร

และเทคโนโลยี

กีรติ สุวรรณโณ (2562 : 22-23) กล่าวว่า ทักษะชีวิตและอาชีพ คือ ความสามารถของบุคคลที่ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันที่ประกอบไปด้วย ความรู้ เจตคติและมีทักษะเพื่อการประกอบอาชีพ โดยมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านที่ศึกษาในอันที่จะทำให้บุคคลมีความพร้อมที่จะเผชิญหน้าและรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสภาพสังคมปัจจุบันและอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพปรับตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงเชี่ยวชาญทั้งทางด้านทักษะ ความรู้ และเป็นผู้นำการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ปนัดดา นกแก้ว (2562 : 32) ให้ความหมายของทักษะชีวิตและอาชีพ คือ ความสามารถของบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการคิดแล้วต้องการผู้ทำในรูปแบบที่ซับซ้อน กล้าเผชิญพร้อมรับมือกับปัญหา ต่ອງู้จักวางแผน และอยู่ร่วมในสังคมที่หลากหลาย มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งทักษะชีวิตและอาชีพ มี 5 ด้าน คือ ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว ความคิดริเริ่มและชี้นำตนเอง ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม การเพิ่มผลผลิตและความรู้รับผิดชอบ ความเป็นผู้นำ และความรับผิดชอบ

สรุปได้ว่า ทักษะอาชีพ เป็นความสามารถและความชำนาญของบุคคลในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกิดจากการปฏิบัติบ่อย ๆ เป็นงานที่พึงประสงค์ต่อสังคมและก่อให้เกิดรายได้เพื่อมาเลี้ยงชีพตนเอง สำหรับทักษะอาชีพ ในงานวิจัยครั้งนี้ จะหมายถึง ทักษะความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ

2. องค์ประกอบของทักษะอาชีพ

มินักวิชาการ นักการศึกษากล่าวถึงทักษะความสามารถที่บุคคลต้องมีเพื่อความสำเร็จในอาชีพและการทำงานซึ่งเชื่อมโยงกับทักษะการดำรงชีวิตประจำวัน ดังนี้

วิจารณ์ พานิช (2555 : 48-58) กล่าวถึง ทักษะด้านชีวิตและอาชีพในการดำรงชีวิตและทำงานในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จ โดยผู้เรียนจะต้องพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ความยืดหยุ่นและการปรับตัว (Flexibility and Adaptability) เป็นการรับมือกับการปรับเปลี่ยนอะไรบางอย่างในการทำงานอย่างไม่คาดฝัน ทำให้การวางแผนการทำงานแบบตายตัวใช้ไม่ได้ผล ซึ่งต้องอาศัยการปรับตัวและการยืดหยุ่นในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงนี้ ซึ่งการใช้วิกฤติที่มีอยู่ให้เป็นโอกาส ใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้เป็นโอกาสหาทางออกอย่างสร้างสรรค์ ถือเป็นปรับตัวที่สุดยอด ในการบรรลุเป้าหมายของงาน โดยครูจะต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ดังนี้

1.1 การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เป็นการปรับตัวเข้ากับบทบาทที่แตกต่าง งานที่ได้รับมอบหมาย กำหนดการที่เปลี่ยนไป และบริบทที่เปลี่ยนไป โดยสามารถทำงานได้ผลดีในสภาพของความไม่ชัดเจน ไม่แน่นอน และในสภาพที่ลำดับความสำคัญของงานเปลี่ยนไป

1.2 มีความยืดหยุ่น เป็นการนำผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น มาใช้ประโยชน์อย่างได้ผล มีการจัดการเชิงบวกต่อคำชม คำตำหนิ และความผิดพลาดที่เกิดขึ้น สามารถนำเอาความเห็นและความเชื่อที่แตกต่างหลากหลายของทีมงานจากหลากหลายวัฒนธรรม มาทำความเข้าใจ ทำให้งานลุล่วง

2. การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง (Initiative and Self-Direction) เป็นการเน้นการพึ่งพาตนเองในการทำงาน เนื่องจากในการทำงานร่วมกัน ที่อาศัยความร่วมมือสูง ในขณะเดียวกันก็ต้องการการพึ่งตนเองด้วย โดยครูจะต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ดังนี้

2.1 การจัดการเป้าหมายและเวลา โดยจะต้องมีการกำหนดเป้าหมายเชิงยุทธวิธีระยะสั้น (Tactical) และเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ระยะยาว (Strategic) และเวลาในการจัดการภาระงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 การทำงานได้ด้วยตนเอง เป็นการกำหนดตัวเอง คอยติดตามผลงานเอง และกำหนดลำดับความสำคัญของงานด้วยตนเอง

2.3 สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Self-directed learner) เป็นการขยายความเชี่ยวชาญของตนเอง เพื่อพัฒนาทักษะไปสู่ระดับมืออาชีพ สามารถทบทวน ไคร์ครวญ ประสบการณ์ในอดีต เพื่อใช้คิดหาทางพัฒนาในอนาคต และที่สำคัญคือเอาจริงเอาจังต่อการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการที่ต้องทำตลอดชีวิต

3. ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross-Cultural Skills) เป็นการทำงานร่วมกันและดำรงชีวิตร่วมกันในสภาพแวดล้อมที่ผู้คนมีความหลากหลายโดยไม่รู้สึกรังเกียจ และสามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้ โดยครูจะต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ดังนี้

3.1 การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างเกิดผลดี เป็นการแสดงพฤติกรรมในเชิงบวก รู้ว่าเมื่อไหร่ควรจะเป็นผู้ฟัง รู้ว่าเมื่อไหร่ควรจะเป็นผู้พูด

3.2 การทำงานในทีมที่แตกต่างหลากหลายอย่างได้ผลดี เป็นการเคารพ และร่วมกันทำงานบนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม เป็นการยกระดับความแตกต่างทางวัฒนธรรมไปสู่การสร้างแนวความคิดใหม่ วิธีการทำงานแบบใหม่ หรือคุณภาพของผลงาน

4. การมีผลงานและความรับผิดชอบตรวจสอบได้ (Productivity and Accountability) เป็นการใช้เครื่องมือด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นตัวช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีการเก็บข้อมูลเพื่อความโปร่งใสตรวจสอบได้ โดยอาศัยทักษะในการกำหนดเป้าหมายและบรรลุเป้าหมาย โดยจะต้องมีการวางแผน การลงมือปฏิบัติ และการประเมินผลว่าผลงานที่ได้นั้นมีคุณภาพดีหรือไม่ กระบวนการทำงานเหมาะสมหรือไม่อย่างไร โดยครูจะต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ดังนี้

4.1 การจัดการโครงการ เป็นการกำหนดเป้าหมายและดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายถึงแม้จะเจออุปสรรค หรือปัญหาต่างๆ ก็ตามก็สามารถจัดการบริหารโครงการให้บรรลุเป้าหมายได้โดยคำนึงถึงการลำดับความสำคัญ การวางแผน และการบริหารจัดการ

4.2 การผลิตผลงาน เป็นการแสดงความสามารถในการสร้างผลงานให้มีคุณภาพที่ดี ได้แก่ 1) ความสามารถด้านการทำงานอย่างมีจริยธรรม และด้วยท่าทีเชิงบวก 2) การจัดการเวลาและโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ 3) การทำงานหลายอย่างในเวลาเดียวกัน (multitasking) 4) ร่วมงานอย่างจริงจัง เชื่อถือได้ และตรงต่อเวลา 5) นำเสนอตนเองอย่างมีอาชีพ และมีมารยาท 6) ทำงานร่วมและร่วมมือเป็นทีมอย่างได้ผลดี 7) เคารพและเห็นคุณค่าของความแตกต่างหลากหลายในทีมงาน และ 8) รับผิดชอบต่อผลงานที่เกิดขึ้น

5. ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบต่อ (Leadership and Responsibility) มี 3 ระดับ คือ 1) รับผิดชอบต่อตนเอง 2) รับผิดชอบต่อการทำงานประสานสอดคล้องกันของทีม และ 3) ความร่วมมือกันในทีมเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ร่วมกัน โดยครูจะต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ดังนี้

5.1 สามารถชี้แนะและเป็นผู้นำแกผู้อื่น เป็นการใช้ทักษะมนุษยสัมพันธ์และทักษะแก้ปัญหาในการชักนำผู้อื่นไปสู่เป้าหมาย ทำให้ผู้อื่นเกิดพลังในการทำงาน หรือสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นได้ใช้ศักยภาพหรือความสามารถออกมาสูงสุด เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จร่วมกัน โดยใช้อำนาจอย่างมีจริยธรรมและคุณธรรม

5.2 มีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น เป็นการถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง มาก่อนประโยชน์ส่วนตัว

รัตนศรี พรหมใจรักษ์ (2555 : 8-9) ได้กล่าวถึง ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพว่าเป็นความสามารถพื้นฐานที่ผู้ประกอบอาชีพต้องมีไว้ ดังนี้

1. ทักษะกระบวนการทำงาน เป็นกระบวนการทำงานทั้งรายบุคคล และการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อให้ทำงานได้สำเร็จและบรรลุตามเป้าหมาย

2. ทักษะการทำงานร่วมกัน เป็นการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนทำงานอย่างมีกระบวนการตามขั้นตอนการทำงาน และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3. ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้มีกระบวนการในการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน และเป็นระบบ

4. ทักษะแสวงหาความรู้ เป็นการเน้นให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่อง que ผู้เรียนสนใจ

5. ทักษะการจัดการ เป็นการจัดการระบบงาน (ทำงานเป็นรายบุคคล) และระบบคน (ทำงานเป็นกลุ่ม) ให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชนิดดา เทียนฤกษ์ (2558 : 13) กล่าวว่า ทักษะชีวิตและอาชีพ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกในด้านความคิดการกระทำและด้านจิตใจและสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับสังคม เพื่อดำรงชีวิตและเตรียมวางแผนเพื่อเลือกประกอบอาชีพในอนาคตให้เหมาะสมสำหรับในยุคที่มีการแข่งขันในด้านข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยี ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การสื่อสาร หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกในการโต้ตอบกับผู้อื่นได้ ทุกสถานการณ์ ทั้งที่ใช้คำพูดและท่าทาง ด้วยความคล่องแคล่วได้อย่างเหมาะสมกับวัฒนธรรม และสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การแสดงความคิดเห็น การแสดงความต้องการ การแสดงความคิดเห็น การเจรจาต่อรอง การช่วยเหลือ หรือการปฏิเสธ

2. การสร้างสัมพันธระหว่างบุคคล หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนสร้างความคุ้นเคย ใกล้ชิดระหว่างกันและกัน วางตัวได้ถูกต้องเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ และรักษาสัมพันธไว้ได้ยืนยาว หรือจบความสัมพันธ์ได้ดี

3. การแก้ปัญหา หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกในการจัดการกับอุปสรรคได้อย่างสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีระบบโดยผ่านการตัดสินใจเลือกการจัดเรียงความสำคัญ ความคิดยืดหยุ่น สามารถปรับเพื่อความเหมาะสม และสามารถคิดหาแนวทางใหม่ ๆ ในการจัดการกับอุปสรรคต่าง ๆ

4. การบริหารจัดการ หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนเข้าใจความรู้สึกของตนเอง และผู้อื่น รู้ว่าความรู้สึกนั้นมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมอย่างไร สามารถควบคุมตนเองได้ ทักษะการจัดการกับความโกรธ ความกดดัน และความเศร้าโศกที่ส่งต่อร่างกาย และจิตใจได้อย่างเหมาะสม นักเรียนมีความเป็นผู้นำ โดยมีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่ามีความสำคัญต่อหน่วยงาน ตั้งเป้าหมายในการเรียนต่อ หรือการทำงาน แล้ววางแผนเพื่อความสำเร็จจากเป้าหมายที่นักเรียนตั้งไว้โดยควบคุมเวลาในการดำเนินการให้เหมาะสม และปฏิบัติตามเวลาที่กำหนดไว้

จันท์เพ็ญ สุวรรณคร (2558 : 135) ได้กล่าวถึง ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ ซึ่งประกอบด้วย

1. ทักษะกระบวนการทำงาน เป็นการลงมือทำงานด้วยตนเอง ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มโดยเน้นการฝึกฝนวิธีการทำงานอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ทำงานได้สำเร็จและบรรลุตามเป้าหมาย โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) การวิเคราะห์งาน เป็นการมองภาพรวมของงานเมื่อได้รับมอบหมายว่าเป้าหมายของงานคืออะไร จะมีวิธีการอย่างไรให้บรรลุเป้าหมาย 2) การวางแผนในการทำงาน เป็นการกำหนดเป้าหมายของงาน วางแผนระยะเวลาดำเนินงาน กำลังคนที่ใช้ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน 3) การลงมือทำงาน เป็นการดำเนินงานตามที่ได้วางแผนไว้ ด้วยความมุ่งมั่นอดทนและรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย และ 4) การประเมินผลการทำงาน เป็นกระบวนการตรวจสอบว่าการวางแผน การดำเนินงาน และการดำเนินงานสามารถปฏิบัติตามแผนหรือไม่ รวมถึงงานที่ออกมามีคุณภาพหรือไม่

2. ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา เป็นกระบวนการที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกแก้ปัญหาตามขั้นตอน โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) การสังเกต โดยการฝึกฝนนักเรียนให้เป็นคนที่เป็นคนช่างสังเกต 2) วิเคราะห์ เป็นการนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์และลำดับความสำคัญ รวมถึงวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น 3) สร้างทางเลือก นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ลำดับความสำคัญ และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นมา

สร้างทางเลือก และ 4) ประเมินทางเลือก เป็นการประเมินเพื่อเลือกทางเลือกที่ได้สร้างไว้ โดยเลือกทางเลือกที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ในการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

3. ทักษะการทำงานร่วมกัน เป็นการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น มีความสุขปราศจากความขัดแย้ง เน้นการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีหลักการ ดังนี้ 1) รู้จักบทบาทหน้าที่ในกลุ่ม โดยการฝึกฝนในการทำงานร่วมกันภายในกลุ่ม รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง 2) มีทักษะในการฟัง พูด โดยการฝึกฝนให้รู้จักการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และฝึกฝนการพูดให้เหมาะสม 3) มีคุณธรรมในการทำงานร่วมกัน โดยการฝึกให้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้การทำงานเกิดความราบรื่น ไม่มีอุปสรรคในการทำงาน 4) สรุปลงโดยการทำรายงาน โดยการสรุปผลออกมาให้เป็นรูปธรรมในรูปแบบของการจัดทำรายงาน และ 5) นำเสนอรายงานโดยการฝึกฝนทักษะในการนำเสนอรายงานการปฏิบัติงานของกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ

4. ทักษะแสวงหาความรู้ เป็นการค้นคว้าหาความรู้ เพื่อนำความรู้ที่ได้มาสร้างองค์ความรู้ใหม่โดยอาจมาจากการคิด การศึกษา การทดลอง หรือจากประสบการณ์ตรง โดยปฏิบัติ ดังนี้ 1) กำหนดปัญหา ตั้งหัวข้อหรือประเด็นในการศึกษาค้นคว้า 2) การวางแผนในการสืบค้นข้อมูล โดยการกำหนดเป้าหมายว่าจะสืบค้นข้อมูลอะไร จากที่ไหน ด้วยวิธีการอย่างไร 3) การดำเนินการ เป็นการดำเนินการสืบค้นข้อมูลตามแผนที่ได้วางไว้เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ 4) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสืบค้น โดยการนำข้อมูลมาพิจารณาถึงองค์ประกอบและความสัมพันธ์ของข้อมูล และ 5) การสรุปผลจากการสืบค้นและจดบันทึก เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสรุปผลและจดบันทึกเก็บไว้ เพื่อให้ง่ายต่อการค้นหา

5. ทักษะการจัดการ เป็นการจัดการระบบงานและระบบคนให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ 1) การจัดการระบบงาน (การทำงานเดี่ยว) เป็นการจัดการงานที่รับผิดชอบโดยการจัดสรรเวลาและงานให้เป็นระบบ และ 2) การจัดการระบบคน (การทำงานกลุ่ม) โดยนำมาใช้ในการคัดเลือกคนเข้ามาทำงาน จัดสรรคนให้เหมาะสมกับงาน มีบรรยากาศในการทำงาน เพื่อสร้างทีมในการทำงานร่วมกันจนสำเร็จ

สรเดช เลิศวัฒนาวณิช (2560 : 56-57) กล่าวสรุป ทักษะพื้นฐานจำเป็นที่ใช้ในการประกอบอาชีพเบื้องต้น ประกอบด้วย ทักษะต่าง ๆ ดังนี้

1. ทักษะการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ (Communication and Human Skill) เป็นการสร้างความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันในการทำงาน สร้างความรักใคร่ ความนับถือ ความจงรักภักดี และความร่วมมือในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานระหว่างกัน การประสานงานกับบุคคลอื่น ๆ รู้จักบทบาทหน้าที่ในกลุ่ม มีทักษะในการฟัง พูด มีภาวะผู้นำและผู้ตามในการทำงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

1.1 รู้จักบทบาทหน้าที่ในกลุ่ม โดยการฝึกฝนในการทำงานร่วมกันภายในกลุ่ม รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง

1.2 มีทักษะในการฟัง พูด โดยการฝึกฝนให้รู้จักการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและฝึกฝนการพูดให้เหมาะสม

1.3 มีความเป็นผู้นำ และผู้ตาม โดยการฝึกฝนให้รู้จักการเป็นผู้นำที่ดี สามารถนำพากลุ่มให้บรรลุตามเป้าหมายของงานได้ในขณะเดียวกันก็สามารถเป็นผู้ตามที่ดีเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามเป้าหมายของงานได้

2. ทักษะกระบวนการทำงาน (Process Skill) เป็นการลงมือทำงานอย่างเป็นระบบ ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม โดยการวิเคราะห์งาน เพื่อกำหนดเป้าหมายของงาน จากนั้นร่วมกันวางแผนในการทำงานกลุ่ม กำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละคน วางแผนวิธีการดำเนินงาน ระยะเวลา งบประมาณ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของงาน โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) การกำหนดเป้าหมาย เป็นการร่วมกันวิเคราะห์ภาพรวมของงานเมื่อได้รับมอบหมาย โดยมีการกำหนดเป้าหมายในการทำงาน เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานของกลุ่ม 2) การวางแผนในการทำงาน เป็นการร่วมกันวางแผนในการทำงานกลุ่ม กำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละคน วางแผนวิธีการดำเนินงาน ระยะเวลา งบประมาณ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มที่ได้วางไว้ในขั้นต้น 3) การดำเนินงาน เป็นการดำเนินงานตามที่ได้วางแผนกันไว้ด้วยความรับผิดชอบความมุ่งมั่นต่องานที่ได้รับมอบหมาย รู้จักหน้าที่ของตนเอง เพื่อให้งานกลุ่มดำเนินการต่อไปได้ และบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ และ 4) การประเมินผลการทำงาน เป็นการตรวจสอบกระบวนการทำงานว่าเป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้หรือไม่ อย่างไร รวมถึงประเมินผลชิ้นงานที่ออกมาว่าตรงตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร ควรปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องอย่างไร

3. ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา (Problem Solving Skill) เป็นความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ด้วยการสังเกต วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา เพื่อหาวิธีการในการแก้ปัญหา และประเมินการดำเนินการแก้ไขปัญหว่าสามารถแก้ปัญหาได้จริงหรือไม่ อย่างไร เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาเดิมอีกครั้ง โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) การสังเกต โดยการฝึกฝนนักเรียนให้เป็นคนที่เป็นคนช่างสังเกต 2) การวิเคราะห์ เป็นการนำปัญหาที่ได้มาจากการสังเกตมาวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น 3) หาวิธีการแก้ไข นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นมาสร้างทางเลือกวิธีการแก้ไข และ 4) เลือกวิธีการและประเมิน เป็นการเลือกวิธีการแก้ไขปัญหามาใช้แก้ปัญหา จากนั้นประเมิน ว่าสามารถแก้ปัญหาได้จริงหรือไม่ อย่างไร เพื่อหาทางเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

4. ทักษะแสวงหาความรู้ (Inquiry Skill) เป็นการค้นคว้าหาความรู้ เพื่อนำความรู้ที่ได้มาสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยอาจมาจากการคิด การศึกษา การทดลอง หรือจากประสบการณ์ตรง โดยปฏิบัติ จากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ และการนำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการแสวงหาความรู้ เพื่อนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของงาน โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) กำหนดปัญหา ตั้งหัวข้อหรือประเด็นในการศึกษาค้นคว้า 2) การวางแผนในการสืบค้นข้อมูล โดยการกำหนดเป้าหมายว่าจะสืบค้นข้อมูลอะไร จากที่ไหน ด้วยวิธีการอย่างไร 3) การดำเนินการ เป็นการดำเนินการสืบค้น

ข้อมูลตามแผนที่ได้วางไว้ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ 4) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสืบค้น โดยการนำข้อมูลมาพิจารณาถึงองค์ประกอบและความสัมพันธ์ของข้อมูล และ 5) การสรุปผลและนำไปใช้ เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสรุปผลและนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหา

5. ทักษะการจัดการ (Management Skill) เป็นการจัดสรรเวลาและงานให้เป็นระบบ จัดสรรคนให้เหมาะสมกับงาน มีบรรยากาศในการทำงาน เพื่อสร้างทีมในการทำงานร่วมกันจนสำเร็จ ให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ โดยแบ่งออกเป็น การจัดการระบบงาน (การทำงานเดี่ยว) และ การจัดการระบบคน (การทำงานกลุ่ม)

ยุพยง วุฒินวรงค์ (2561 : 164) กล่าวถึง องค์ประกอบของทักษะอาชีพไว้ 5 ทักษะ ได้แก่ 1) ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว 2) การริเริ่มและการชี้นำตนเอง 3) ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม 4) การมีผลงานและความรับผิดชอบ และ 5) ภาวะผู้นำและหน้าที่รับผิดชอบ

กลุ่มพัฒนาระบบการแนะแนว (2561 : 13) กล่าวถึง ทักษะจำเป็นสำหรับอาชีพ (Soft skills) ซึ่งเป็นทักษะที่ช่วยส่งเสริมให้การทำงาน ช่วยสนับสนุนเกี่ยวกับการทำงาน ซึ่งมีความสอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่นักเรียนจะต้องมีติดตัวก่อนจบการศึกษา เพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน ประกอบด้วย

1. ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (Critical thinking & Problem solving)
2. ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity & Innovation)
3. ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross-cultural understanding)
4. ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork & Leadership)
5. ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information & Media literacy)
6. ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing & ICT literacy)
7. ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career & Learning skills)

กীরติ สุวรรณโณ (2562 : 39) กำหนดองค์ประกอบของทักษะชีวิตและอาชีพช่วงก่อนศตวรรษที่ 21 และในศตวรรษที่ 21 โดยมี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การสื่อสาร ประกอบด้วย ทักษะทางสังคมการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมทั้งนี้เนื่องจากในช่วงก่อนศตวรรษที่ 21 ได้กล่าวเฉพาะ การสื่อสารเป็นองค์ประกอบหนึ่งในทักษะชีวิตแต่ในศตวรรษที่ 21 ได้กล่าวถึงทักษะทางสังคมการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร

2. การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ประกอบด้วย ความมั่นใจในตนเองการแสดงออกอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงก่อนศตวรรษที่ 21 และในศตวรรษที่ 21 ได้กล่าวถึงทั้งความมั่นใจในตนเอง การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและการแสดงออกอย่างเหมาะสม มีความเกี่ยวข้องกัน

3. การคิดแก้ปัญหา ประกอบด้วย ความคิด ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา ความคิดยืดหยุ่น การปรับตัว และการเรียงลำดับความสำคัญ ทั้งนี้ในช่วงก่อนศตวรรษที่ 21 และในศตวรรษที่ 21 ได้กล่าวถึงองค์ประกอบ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ /ความคิดริเริ่ม และการตัดสินใจ แต่ในช่วงศตวรรษที่ 21 มีองค์ประกอบที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ ความคิดยืดหยุ่น การปรับตัว และการเรียงลำดับความสำคัญ

4. การบริหารจัดการ ประกอบด้วย การจัดการอารมณ์ การตระหนักรู้ในตนเอง การมีจุดมุ่งหมาย/เป้าหมาย การจัดการเวลา การจัดเรียงลำดับความสำคัญ ความรับผิดชอบและความเป็นผู้นำซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ผู้วิจัยจัดกลุ่มและตั้งชื่อเพื่อความเหมาะสมสำหรับองค์ประกอบที่มีความหลากหลาย ทั้งนี้ในช่วงก่อนศตวรรษที่ 21 กล่าวถึงองค์ประกอบ การจัดการอารมณ์ การมีจุดมุ่งหมาย/เป้าหมาย การตระหนักรู้ในตนเอง การจัดการเวลา และความรับผิดชอบ ในช่วงศตวรรษที่ 21 มีองค์ประกอบที่เพิ่มขึ้น คือ ความเป็นผู้นำและการจัดเรียงลำดับความสำคัญ

จากการศึกษาองค์ประกอบของทักษะชีวิตและอาชีพข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาดังตาราง

ตาราง 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียน

ทักษะอาชีพ	ความยืดหยุ่นและการปรับตัว	ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม	ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ	ทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	ทักษะการทำงานร่วมกัน	ทักษะการจัดการ	ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา	ทักษะแสวงหาความรู้
วิจารณ์ พานิช (2555 : 48-58)	✓	✓	✓			✓		✓
รัตนศรี พรหมใจรักษ์ (2555 : 8-9)				✓	✓	✓	✓	✓
ชนิดดา เทียนฤกษ์ (2558 : 13)		✓		✓		✓	✓	
จันทร์เพ็ญ สุวรรณคร (2558 : 135)				✓	✓	✓	✓	✓
สรเดช เลิศวัฒนาวณิช (2560 : 56-57)				✓	✓	✓	✓	✓
ยุพยง วุ่นวงศ์ (2561 : 164)	✓	✓	✓					
กลุ่มพัฒนาระบบการแนะแนว (2561 : 13)		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตาราง 1 (ต่อ)

ทักษะอาชีพ	ความยืดหยุ่นและการปรับตัว	ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม	ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ	ทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศและสารสนเทศ	ทักษะการทำงานร่วมกัน	ทักษะการจัดการ	ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา	ทักษะแสวงหาความรู้
กิริติ สุวรรณโณ (2562 : 39)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
ผู้วิจัย	✓	✓	✓	✓	✓	✓		

จากตารางวิเคราะห์ทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียน สรุประเด็น ดังนี้

1. ความยืดหยุ่นและการปรับตัว หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับบทบาทหน้าที่ที่หลากหลาย มีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีการรวบรวมความคิดเห็น มีการดำเนินการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ และมีความเข้าใจในความคิดที่แตกต่าง
2. ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถในการพูดและฟัง อย่างมีกาลเทศะ การปฏิบัติตนโดยมีสัมมาคารวะ การให้ความเคารพกับผู้อื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีการตอบสนองอย่างเปิดเผยเพื่อแสดงความคิดเห็นที่ต่างกัน มีความคิดใหม่และนวัตกรรมจากความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม
3. ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง ความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีได้เหมาะสมตามวัย มีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี สามารถนำเทคโนโลยีไปใช้พัฒนาตนเอง ใช้เทคโนโลยีในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และมีคุณธรรม จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี
4. ทักษะการทำงานร่วมกัน หมายถึง ความสามารถในการจัดการเป้าหมายและกำหนดเวลา สามารถทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้ มีเป้าหมายและทำให้บรรลุเป้าหมาย มีความสามารถในการจัดการภาระงานที่ได้รับมอบหมาย และมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย
5. ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ หมายถึง ความสามารถในการเป็นผู้นำ มีปฏิสัมพันธ์และการแก้ปัญหา มีการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นได้ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น

3. ขั้นตอนการเสริมทักษะอาชีพในหลักสูตรสถานศึกษา

ศักดิ์นคร สีหอแก้ว (2557 : 137 - 139) กล่าวถึง ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตให้กับนักเรียนในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 เตรียมตัวนักเรียน เป็นการปรึกษาหารือกับนักเรียนกลุ่มทดลอง เพื่อแจ้งให้นักเรียนทราบ ในการทดลองใช้รูปแบบการสอนหรือกิจกรรมนั้น

1.2 เตรียมสถานที่ในการทดลอง การจัดสถานที่ในการทดลองใช้รูปแบบการสอน เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต โดยเลือกห้องเรียนเพื่อใช้ในการปฏิบัติ จัดโต๊ะเก้าอี้ โต๊ะปฏิบัติงาน ให้เพียงพอ กับนักเรียน เครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนตามสภาพ

1.3 เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น เครื่องฉายวีดิทัศน์ ทีวี คอมพิวเตอร์ ภาพนิ่ง รูปภาพ ใบความรู้ ใบกิจกรรมทักษะชีวิต แบบประเมิน แบบทดสอบ และเกม เพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้พร้อม

1.4 เตรียมรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต สำหรับครู ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ ขั้นตอนกิจกรรม การวัดผลประเมินผล และคำชี้แจงต่าง ๆ ผลการเตรียมการด้านตัวนักเรียน เตรียมสถานที่ในการทดลองเตรียมวัสดุ อุปกรณ์รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และเอกสารต่าง ๆ มีความพร้อมครบถ้วน

2. ขั้นปฏิบัติตามแผน ดังนี้

2.1 กำหนดบทบาทของผู้เรียน แจ้งนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมหรือกติกาที่กำหนด นักเรียนคิดวิเคราะห์พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ เชื่อมโยงความรู้เพื่ออาชีพกับพฤติกรรมทักษะชีวิต สำหรับตนเองและให้ความสำคัญในการประเมินตนเอง (Self Assessment)

2.2 กำหนดบทบาทของครูผู้สอน บทบาทของครูผู้สอนต้องเป็นส่วนหนึ่งของผู้ร่วมกิจกรรมร่วมการวิเคราะห์ ร่วมการตัดสินใจด้วยเหตุผล ร่วมแก้ปัญหาโดยการสร้างทางเลือกที่เหมาะสม

2.3 การดำเนินการกิจกรรม

2.3.1 ขั้นนำ เป็นการชี้แจงเนื้อหาการเรียน องค์ประกอบทักษะชีวิต พฤติกรรมทักษะชีวิต เวลาเรียน การปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมทักษะชีวิต การวัดผลประเมินผล การวัดผลก่อนเรียน หลังเรียนและเกณฑ์การวัดผลประเมินผล

2.3.2 ขั้นสอน ครูและนักเรียนร่วมกันสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นักเรียนแสดงความคิดเห็น นักเรียนศึกษาใบความรู้ ครูและนักเรียนร่วมอภิปราย สรุปผลร่วมกัน นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมเพื่ออาชีพ ครูร่วมกับนักเรียนอภิปรายสรุปร่วมกัน

2.3.3 ขั้นสรุป ครูกับนักเรียนสรุปผลการปฏิบัติกิจกรรมทักษะชีวิต การเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันร่วมกันตอบคำถาม

2.3.4 ชั้นประเมินนักเรียนร่วมทำแบบประเมินทักษะชีวิต ทาแบบทดสอบ ประจำหน่วย ตรวจสอบผลงาน ประเมินผลงานนักเรียน ประเมินตนเอง และแนวทางแก้ปัญหาด้วยกัน

กลุ่มพัฒนาระบบการแนะแนว (2561 : 24) กล่าวถึง การดำเนินการเสริมทักษะอาชีพ ในหลักสูตรสถานศึกษา มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สำรวจและวิเคราะห์งานอาชีพที่นักเรียนสนใจ สำรวจงานอาชีพที่นักเรียน สนใจผ่านกระบวนการต่าง ๆ ทั้งการใช้แบบวัดแวว/กระบวนการ แนะแนวอาชีพและการศึกษาต่อ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบความสอดคล้องกับตลาดงาน จากความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น แผนความต้องการของจังหวัด สำนักงานจัดหางานจังหวัด สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 ประสานความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดความรู้ ทักษะอาชีพ และคุณลักษณะที่จำเป็น ประสานและร่วมมือกับผู้ประกอบการ กลุ่มอาชีพอิสระ ปราชญ์ท้องถิ่น ครูผู้สอนพิจารณาความรู้ ทักษะอาชีพ และคุณลักษณะที่นักเรียนต้องมีในการประกอบอาชีพ ระยะเวลา การจัดเสริมทักษะอาชีพ การใช้สื่อ ทรัพยากร อุปกรณ์ และสถานที่ฝึกประสบการณ์

ขั้นตอนที่ 3 นำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษานำแผนการจัดเสริมทักษะอาชีพเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา แล้วเสนอ ขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อนำไปจัดเสริมทักษะอาชีพให้นักเรียนได้ ค้นหา ความถนัด ความต้องการ ค้นพบตัวตน วางแผนเส้นทางการศึกษาต่อโดยใช้ร่วมกับเครื่องมือ ประเมิน บุคลิกภาพ และความถนัดของนักเรียนที่สอดคล้องกับอาชีพ และผลการเรียนที่เป็นรายวิชา พื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม และผลการประเมินกิจกรรมพัฒนานักเรียน

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดเนื้อหาสาระ และแนวทางการวัดและประเมินผล

กำหนดเนื้อหาสาระภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ การฝึกทักษะ การสร้างคุณลักษณะ ที่จำเป็นที่สอดคล้องกับอาชีพ ให้นักเรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติจากสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์ จริง เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ในการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากกระบวนการการทำงาน จัดทำเครื่องมือ วัดผลด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามสภาพจริง โดยออกแบบเครื่องมือวัดผล ตามระดับคุณภาพในแต่ละขั้นตอน และประเมินชิ้นงาน

4. แนวทางการเสริมทักษะอาชีพในหลักสูตรสถานศึกษา

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับแนวทางการเสริมทักษะอาชีพในหลักสูตรสถานศึกษา ได้มีนักวิชาการ และหน่วยงานให้แนวคิด ดังนี้

รังษี ทองพันธุ์ (2551 : 66-70) ได้กล่าวถึง แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพไว้ ดังนี้

1. การฝึกทักษะอาชีพ เป็นการวิเคราะห์ความต้องการของผู้ร่วมกิจกรรมและความต้องการ ของผู้เรียนโดยฝึกทักษะอาชีพ ในลักษณะการศึกษาอาชีพหลักสูตรระยะสั้นหรือกิจกรรมรูปแบบ

การสาธิตและการปฏิบัติจริง ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในอาชีพ

2. การเข้าสู่อาชีพ เป็นการจัดกิจกรรมต่อเนื่องจากการฝึกทักษะอาชีพหรือจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะเพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้สามารถคิด วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่อาชีพโดยจัดให้มีกระบวนการแนะแนวอาชีพที่มีประสิทธิภาพ

3. การพัฒนาอาชีพ เป็นการพัฒนาอาชีพของกลุ่มเป้าหมายในลักษณะกลุ่มพัฒนาอาชีพ โดยจัดให้มีการร่วมกลุ่มของผู้มีอาชีพประเภทเดียวกันเพื่อความเป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสวงหาความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนพัฒนาอาชีพของกลุ่มโดยกระบวนการกลุ่ม (group process)

4. การพัฒนาอาชีพด้วยเทคโนโลยี เป็นการพัฒนาอาชีพของกลุ่มเป้าหมายด้วยเทคโนโลยี โดยเน้นการจัดกิจกรรมให้กับกลุ่มเป้าหมายสถานประกอบการและผู้ที่ต้องการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนากิจการและศักยภาพของตนเอง เช่น การนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการพาณิชย์ (Ecommerce) การจัดสร้างระบบฐานข้อมูลหรือการนำเสนองานด้วยคอมพิวเตอร์ หรือการนำเครื่องมืออุปกรณ์ทันสมัยมาใช้เพื่อเพิ่มผลผลิต

จันทร์เพ็ญ สุวรรณคร (2558 : 126) ได้กล่าวถึง การพัฒนาการใช้ทักษะอาชีพสำหรับผู้เรียนในสถานศึกษา โดยเริ่มต้นจากการสำรวจความต้องการของผู้เรียน ความสอดคล้องเหมาะสมกับชุมชน บริบทและสภาพแวดล้อมของผู้เรียน จากนั้นทำการพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพให้กับผู้เรียน โดยคำนึงถึงความสามารถ ความถนัด ความสนใจ แหล่งประกอบการรอบตัวผู้เรียนที่สนับสนุนการฝึกทักษะอาชีพ ทั้งนี้กระบวนการพัฒนาผู้เรียนมีกระบวนการควรจัดให้เป็นระบบและต่อเนื่องโดยสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

มาเรียม นิลพันธุ์ และคณะ (2558 : 173) ได้ศึกษาเพื่อการพัฒนาแนวทางประกอบการใช้กรอบแผนการจัดการศึกษาตลอดชีวิต มุ่งสู่ความเป็นเลิศด้านอาชีพท้องถิ่น ซึ่งพบว่า แนวทางประกอบการใช้กรอบแผนการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมุ่งสู่ความเป็นเลิศด้านอาชีพท้องถิ่น ประกอบด้วย แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของสังคมปัจจุบันในกลุ่มจังหวัดทั้ง 5 ภาค มีกรอบเนื้อหา/การเรียนรู้ตามกรอบการเรียนรู้ทักษะอาชีพท้องถิ่นแตกต่างกันในแต่ละภาค ควรพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและสภาพสังคม ควรมีการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูผู้สอน ควรมีแนวทางเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง ชัดเจน เน้นการใช้แหล่งเรียนรู้

สรเดช เลิศวัฒนาวณิช (2560 : 46-47) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมในเรื่องของอาชีพเพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงคุณค่า และความคิดเพื่อการประกอบอาชีพ โดยสถานศึกษาและผู้สอนควรให้ความสำคัญกับการออกแบบกิจกรรม

การเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน มีความรู้และทัศนคติที่ดีอันนำไปสู่การประกอบอาชีพในอนาคต โดยการบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมผู้เรียนเข้าสู่ “อาชีพ” ในอนาคต ซึ่งอาจจะจัดทำหลักสูตรให้กับนักเรียนในสายสามัญโดยใช้อาชีพเป็นฐานในการบูรณาการ เพื่อเปิดโอกาสให้กับนักเรียนได้รู้ถึงความสามารถ ความถนัดของตนเอง เพื่อเป็นแนวทางไปสู่เส้นทางในการศึกษาต่อในอนาคต ด้วยการฝึกทักษะอาชีพ และพัฒนาอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนมีช่องทางทำมาหากิน คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความรู้ มีทักษะ และทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ

กลุ่มพัฒนาระบบการแนะแนว (2561 : 25-30) ได้กล่าวถึง การเสริมทักษะอาชีพ ในหลักสูตรสถานศึกษาไว้ว่า สถานศึกษาสามารถดำเนินการในวิธีการที่หลากหลายประกอบด้วย การบูรณาการในรายวิชาพื้นฐาน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดรายวิชาเพิ่มเติมอาชีพ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเกี่ยวกับอาชีพ การจัดโครงการอาชีพ การจัดฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ การเสริมทักษะอาชีพ ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ทำให้เกิดการปลูกฝังลักษณะนิสัยในการทำงาน เพื่อให้นักเรียนพัฒนาไปสู่การประกอบอาชีพ ดังนี้

1. การเสริมทักษะอาชีพในรายวิชาพื้นฐาน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดเวลาเรียนของรายวิชาพื้นฐาน ในระดับประถมศึกษา รวมจำนวน 840 ชั่วโมงต่อปี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รวมจำนวน 880 ชั่วโมง หรือ 22 หน่วยกิตต่อปี และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวม 3 ปี จำนวน 1,640 ชั่วโมง หรือ 41 หน่วยกิต สถานศึกษา สามารถจัดสอนเสริมทักษะอาชีพได้อย่างหลากหลายที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในรายวิชาพื้นฐาน โดยเฉพาะรายวิชาพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ซึ่งมีมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่มุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงาน และประกอบอาชีพโดยตรง รวมถึงการปลูกฝังลักษณะนิสัยในการทำงานให้นักเรียนในลักษณะ Content free รวมทั้งสถานศึกษา สามารถบูรณาการเนื้อหา (สาระการเรียนรู้) อาชีพและกิจกรรมการเรียนการสอนอาชีพทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบท และความต้องการเพื่อพัฒนานักเรียนไปสู่การประกอบอาชีพได้

2. การเสริมสร้างทักษะอาชีพในรายวิชาเพิ่มเติม

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนสำหรับรายวิชาเพิ่มเติม ระดับประถมศึกษา จัดเวลาเรียนเพิ่มเติม โดยจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมหรือกิจกรรมเพิ่มเติม ให้สอดคล้องกับจุดเน้นและความพร้อมของสถานศึกษาและเกณฑ์การจบหลักสูตรเฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 สถานศึกษาอาจจัดให้เป็นเวลา สำหรับการเรียนรู้พื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ทั้งนี้ สถานศึกษาสามารถจัดเวลาเรียนสำหรับการเสริมทักษะอาชีพในรายวิชา/กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้น โดยระดับประถมศึกษาจัดเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 40 ชั่วโมงต่อปี ระดับมัธยมศึกษา

ตอนต้น จัดเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 200 ชั่วโมง หรือ 5 หน่วยกิตต่อปี และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดเวลาเรียนรวม 3 ปี ไม่น้อยกว่า 1,600 ชั่วโมง หรือ 40 หน่วยกิต ตามความพร้อมและบริบทของสถานศึกษา ความต้องการและความถนัดของผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถจัดเสริมทักษะอาชีพเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ความแตกต่างของอาชีพ ความรู้และทักษะที่ต้องมีในการประกอบอาชีพ เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสสำรวจ ค้นพบความถนัด ความสนใจของตนเองเพื่อคิดวางแผนการศึกษาสู่อาชีพหรือออกไปประกอบอาชีพได้

3. การจัดรายวิชาการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองเกี่ยวกับอาชีพ

โรงเรียนมาตรฐานสากลได้กำหนดให้จัดรายวิชาเพิ่มเติมในลักษณะ Block Courses คือ การจัดรายวิชาศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งสามารถนำมาจัดเพื่อเสริมความรู้และทักษะอาชีพ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาอาชีพที่ตนสนใจโดยจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม 2 รายวิชา ที่เรียนต่อเนื่องกัน ภาคเรียนละ 1 รายวิชา และกิจกรรมพัฒนานักเรียน เรียนในชั้นปีใดก็ได้

4. การจัดโครงการอาชีพ

โครงการอาชีพเป็นเครื่องมือและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีประโยชน์อย่างยิ่งในการสอน กระบวนการทำงานและวางรากฐานทักษะทางอาชีพแก่นักเรียนทั้งอาชีพที่มีลักษณะเป็นงานผลิตและ/หรืองานบริการ รวมถึงการปลูกฝังเจตคติที่ดีในการประกอบอาชีพแก่นักเรียน เป็นการจัดการเรียนรู้งานอาชีพ ที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในอาชีพตามความต้องการหรือความสนใจของนักเรียน จนครบกระบวนการเพื่อค้นหาคำตอบด้วยตนเอง เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ การวางแผน การปฏิบัติงาน การจัดการกับผลผลิต การจัดจำหน่าย การให้บริการ รวมทั้งการจัดการรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตหรือการให้บริการ โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาการปฏิบัติโครงการอาชีพ ซึ่งโครงการอาชีพอาจจัดทำโดยการรวมกลุ่มนักเรียนที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันได้ ในหนึ่งห้องเรียนอาจมีโครงการอาชีพแตกต่างกันได้ตามความถนัด ความพร้อมและความสนใจของนักเรียน สถานศึกษาสามารถจัดให้นักเรียนได้ทำโครงการอาชีพในกลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยีโดยตรง หรืออาจเป็นโครงการที่บูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้ การเสริมทักษะอาชีพด้วยโครงการอาชีพ จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของนักเรียน ควรจัดตามความจำเป็น ไม่ควรให้มากเกินไป หรือในการดำเนินงานต้องไม่มีค่าใช้จ่ายสูงเกินไป และครูผู้สอนต้องดูแลให้คำปรึกษาตลอดกระบวนการ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของนักเรียน

5. การจัดฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ

สถานศึกษาสามารถพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่มีอยู่จัดเป็นฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ เพื่อให้นักเรียนศึกษาหาความรู้จากสถานที่จริง เป็นการสร้างประสบการณ์ตรงที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ให้กับนักเรียน ซึ่งแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนก็จะช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ พร้อมทั้งสำนึกและตระหนักเห็นคุณค่าความสำคัญของอาชีพ สถานศึกษาสามารถจัด

รายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติมอาชีพ และกิจกรรมพัฒนานักเรียน โดยจัดการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาอาชีพ สอดคล้องกับฐานการเรียนรู้ ที่มีในสถานศึกษา หรือใช้ฐานการเรียนรู้เป็นแหล่งเรียนรู้อาชีพ ตามความสนใจของนักเรียนที่จะเรียนรู้ ด้วยตนเอง โดยจัดแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับฐาน การเรียนรู้ เตรียมให้นักเรียนได้เรียนรู้ และฝึกปฏิบัติงานอาชีพในฐานการเรียนรู้ ที่จัดเตรียมไว้ อาจหมุนเวียนกลุ่มนักเรียนเข้าศึกษาหาความรู้จากฐานการเรียนรู้ ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามแต่ละฐาน การเรียนรู้ภายใต้การดูแลของครู หรือผู้ที่มีหน้าที่ประจำฐานการเรียนรู้ ที่จะให้คำแนะนำ อำนวย ความสะดวกในการเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนรู้ ของนักเรียน

6. การเสริมทักษะอาชีพในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดกิจกรรมพัฒนา นักเรียนไว้ 3 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและ สาธารณประโยชน์ โดยมี เวลาทำกิจกรรมรวม 120 ชั่วโมงต่อปี กิจกรรมนักเรียนเป็นอีกกิจกรรมหนึ่ง ที่สามารถใช้ในการเติมเต็มความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ของนักเรียนเกี่ยวกับอาชีพให้ กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อค้นพบความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพ ในการจัดกิจกรรมตามความถนัดและ ความสนใจของนักเรียน หรือชุมนุม/ชมรม มีหลักการสำคัญ คือ

6.1 จัดตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา

6.2 จัดให้นักเรียนช่วยกันคิด ช่วยกันทำและช่วยกันแก้ปัญหา

6.3 ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของนักเรียน

6.4 จัดให้เหมาะกับวัย และวุฒิภาวะของนักเรียน รวมทั้งบริบทของสถานศึกษาและ

ท้องถิ่น สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน หรือชุมนุม/ชมรม เพื่อให้นักเรียนรู้จักอาชีพ มีทักษะพื้นฐานการปฏิบัติงานตามอาชีพและสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพ รวมถึง สร้างเสริมนิสัยในการทำงาน การใช้เทคโนโลยี การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจ ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน ระเบียบ วินัยในการทำงานซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นของอาชีพต่าง ๆ สถานศึกษา ควรประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนได้เลือกกิจกรรมอาชีพตามความสนใจโดยสถานศึกษา เสนอกิจกรรม อาชีพให้นักเรียนเลือก หรือนักเรียนมีความสนใจตรงกันรวมกลุ่มกันเสนอกิจกรรมอาชีพจากสถานศึกษา จัดให้ ซึ่งอาจเรียกชื่อเป็นชุมนุมอาชีพ หรือชมรมอาชีพ แล้วแต่ตกลงกันในกลุ่ม

สรุปได้ว่า แนวทางการเสริมทักษะอาชีพในหลักสูตรสถานศึกษา สามารถดำเนินการได้ หลากหลายวิธี คือ การบูรณาการในรายวิชาพื้นฐาน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดรายวิชาเพิ่มเติม อาชีพ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเกี่ยวกับอาชีพ การจัดโครงการอาชีพ การจัดฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับ อาชีพ การเสริมทักษะอาชีพ ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นต้น สำหรับการจัดกิจกรรมตามแนว พระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน” เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียนครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งให้ครูใน โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด และปฏิบัติจริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียน

บ้านป่าแกบ่อหินโดยบูรณาการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ในกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ในช่วงเวลาเศรษฐกิจพอเพียง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน”

1. จุดเริ่มต้นของกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน”

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริฯ ให้ทำโครงการอาหารกลางวันผักสวนครัว เป็นโครงการแรกที่เริ่มดำเนินการ ในปี พ.ศ. 2523 โดยมุ่งเน้นให้นักเรียน ครูและผู้ปกครองร่วมกันทำการเกษตรในโรงเรียน แล้วนำผลผลิตที่ได้มาประกอบเป็นอาหารกลางวัน ซึ่งการดำเนินงานของโครงการนี้ นอกจากจะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารกลางวันแล้วยังทำให้เด็กนักเรียนได้รับความรู้ด้านโภชนาการ และด้านการเกษตร แผนใหม่ที่สามารนำไปใช้ประกอบเป็นอาชีพได้ต่อไป ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ได้น้อมนำแนวพระราชดำริฯ มาขยายผลโดยการส่งเสริมให้เกิดนักเรียนต้นแบบที่นำความรู้ด้านการเกษตรที่ได้จากโรงเรียนนำกลับไปทำเกษตรที่บ้าน เพื่อเป็นการลดรายจ่าย สร้างรายได้ในครัวเรือน จนเป็นแบบอย่างในชุมชน โดยดำเนินการคัดเลือกนักเรียนต้นแบบดังกล่าว จากนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 43, 44 ของพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดยะลา นราธิวาส ปัตตานี สตูล และสงขลา (4 อำเภอ) โดยเริ่มดำเนินงาน ในปี พ.ศ. 2560 ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ปี พ.ศ. 2561 เพิ่มพื้นที่ดำเนินการในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และปี พ.ศ. 2562 ศอ.บต. ได้ดำเนินกิจกรรมขยายผลอย่างต่อเนื่อง (กองส่งเสริมและสนับสนุนงานพัฒนาฝ่ายพลเรือน ศอ.บต. 2562 : 7)

2. การขับเคลื่อนกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน”

สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้สำหรับภูมิภาคใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็คือ คนส่วนใหญ่ในพื้นที่มีอาชีพทางการเกษตร เช่น การทำสวนยาง สวนผลไม้ ประมง และอื่น ๆ ซึ่งเป็นการ “ต่อยอด” จากอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้น ไม่ว่าแผนพัฒนาจะส่งเสริมในเรื่องของ “อุตสาหกรรม” และอื่นๆ แต่สุดท้ายความ “ยั่งยืน” ของผู้คนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็ยังขึ้นอยู่กับอาชีพเกษตรกรรมนั่นเองและโครงการ “ครัวโลก สู่ครัวบ้าน” ที่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ได้ทำการผลักดันให้เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2560 เป็นต้นมา ก็เป็นอีกโครงการหนึ่งในการ “ผลิตต้นกล้า” หรือ “หน่ออ่อน” ของการสร้างเยาวชนที่ทำการศึกษาอยู่ในโรงเรียน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาเป็นต้นไป ให้มีความรู้ ความเข้าใจ

และรักในการเป็น “เกษตรกร” โดยการคาดหวังว่าในอนาคต เยาวชนเหล่านี้คือผู้นำทางการเกษตรที่จะได้นำความรู้ในเรื่องเกษตรแผนใหม่ หรือนำ “นวัตกรรม” ใหม่ของการเป็นเกษตรกร มาพัฒนามาตุภูมิ หรือ “ถิ่นเกิด” ของตนเอง เป็นการพัฒนาให้ผู้ที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมได้เป็นเกษตรกรแผนใหม่ เพื่อการยกระดับให้การเป็นเกษตรกรอยู่ดีมีสุข ไม่ใช่การเป็นเกษตรกรที่มีชีวิตแบบลุ่มๆ ดอนๆ อย่างที่เป็นมาในอดีต และแม้แต่ในปัจจุบันอาชีพเกษตรกรก็ยังมีปัญหามากมาย (ศูนย์ข่าวหาดใหญ่ ผู้จัดการออนไลน์, 2562 : ออนไลน์)

พล.ร.ต.สมเกียรติ ผลประยูร เลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวว่า โครงการนี้เป็นโครงการที่ต้องการสร้างเยาวชนที่เป็นนักเรียน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาในโรงเรียน โดยขยายผลจากแนวพระราชดำริ ส่งเสริมอาหารกลางวัน ปัญหาการขาดแคลนอาหารกลางวันในโรงเรียน ด้วยการทำโครงการทำแปลงเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ซึ่งศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ได้จัดทำโครงการติดตามงานขยายผลแนวพระราชดำริ โครงการอาหารกลางวัน “ครัวโรงเรียนสู่ครัวบ้าน” ขึ้นในปี 2560-2561 และดำเนินกิจกรรมขยายผลแนวพระราชดำริ “ครัวโรงเรียนสู่ครัวบ้าน” ในปี 2562

โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนโรงเรียนในสังกัดของสำนักงานกระทรวงศึกษาธิการ และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในสังกัดของกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 43-44 ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจากการติดตามพบว่า มีเด็กนักเรียนที่อยู่ในโครงการได้นำความรู้ที่ได้รับจากโรงเรียน (ครัวโรงเรียน) มาสานต่อที่บ้าน (ครัวบ้าน) ซึ่งจากการติดตามงานของ ศอ.บต. พบว่า นักเรียนในโครงการมาสานต่อที่บ้าน มีการปลูกผักสวนครัวไว้กิน และแบ่งปันเพื่อนบ้าน และจำหน่ายในส่วนที่เหลือ โดยใช้วิชาการเกษตรแผนใหม่ที่ได้รับมาเป็นตัวอย่างในครอบครัว และยังมีการนำระบบบัญชีในครัวเรือนมาแนะนำในครอบครัวเพื่อวางแผนการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพ่อหลวงรัชกาลที่ 9 ซึ่งสร้างความยินดีให้แก่ผู้ปกครองเป็นอย่างยิ่ง

โดยเฉพาะในปี 2562 นี้ ได้มีการคัดเลือกนักเรียนที่ได้รับรางวัล ตามโครงการ “ครัวโรงเรียนสู่ครัวบ้าน” จำนวน 10 คน จากโรงเรียนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้แก่นักเรียนต้นแบบเหล่านี้ ซึ่งในส่วนของ ศอ.บต. นั้น มีแผนงานในการสนับสนุนนักเรียนต้นแบบที่ได้รับรางวัลในโครงการ “ครัวโรงเรียนสู่ครัวบ้าน” เพื่อเป็นการส่งเสริม สนับสนุน เป็นขวัญและกำลังใจ

วันที่ 31 พฤษภาคม 2562 เวลา 10.00 น. ที่ห้องประชุมปัญจเพชร ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) นายปรีชา ชนะกิจกำจร ผู้อำนวยการกองส่งเสริมและสนับสนุนงานฝ่ายพลเรือน ศอ.บต. เป็นประธานการประชุมขยายผลแนวพระราชดำริฯ ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน สู่พื้นฐานงานอาชีพ โดยมีผู้แทนคณาจารย์จากโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าร่วมโครงการเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังผลการดำเนินโครงการ และเสนอแนวทางพัฒนาโครงการฯ ให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมในปี 2562 จากการประชุม พอสรุปประเด็นได้ดังนี้ (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.). 2562 : ออนไลน์)

1. โครงการครัวโรงเรียนสู่ครัวบ้านสู่พื้นฐานงานอาชีพ ดำเนินการขึ้นเพื่อขับเคลื่อนและสนับสนุนให้นักเรียนแต่ละโรงเรียนมีอาหารกลางวันรับประทานอย่างปลอดภัย ลดรายจ่าย พร้อมพัฒนาโรงเรียนที่มีศักยภาพด้านการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแหล่งเรียนรู้ครบวงจร เป็นแหล่งผลิตอาหารคุณภาพ ปลอดภัยสำหรับนักเรียน ขยายผลสู่ครัวเรือนและชุมชน เพื่อให้ นักเรียนตระหนักถึงคุณภาพชีวิตที่ดีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง รัชกาลที่ 9

2. นายปรีชา ชนะกิจกำจร ผู้อำนวยการ สำนักกองส่งเสริมและสนับสนุนงานฝ่ายพลเรือน ศอ.บต. กล่าวถึงการดำเนินโครงการครัวโรงเรียนสู่ครัวบ้าน สู่พื้นฐานงานอาชีพว่า มีเป้าหมายเพื่อสร้างนักเรียนต้นแบบเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสนับสนุนให้นักเรียนปลูกพืชผักในสถานศึกษา พร้อมถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวสู่ครอบครัวและชุมชน เพื่อลดรายจ่ายเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว ซึ่งศอ.บต.สนับสนุนในการสร้างเยาวชนต้นแบบเพื่อให้เติบโตเป็นต้นกล้าที่มีความเข้มแข็ง เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต ซึ่งคาดว่าจะในปี 2562 นี้ จะมีนักเรียนต้นแบบเข้าร่วมโครงการเพื่อศึกษาหาความรู้และทำความเข้าใจแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นบุคคลต้นแบบจำนวน 50 คน เพื่อเดินทางไปศึกษาดูงานนอกพื้นที่ พร้อมนำประสบการณ์จากการดูงานมาปรับใช้ ถ่ายทอดสู่ครอบครัวและชุมชนของตนเองต่อไป

3. สำหรับนักเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในปี 2560 และปี 2561 ศอ.บต.ได้จัดโครงการนำนักเรียนไปทัศนศึกษาดูงานเส้นทางศึกษารวมชาติป่าชายเลน ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี โครงการศูนย์บริการการพัฒนาปลวกแดงตามพระราชดำริฯ จังหวัดระยอง และศึกษาเรียนรู้การจัดการดิน น้ำ ป่า พื้นฟูระบบนิเวศ ณ ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี เพื่อนำความรู้กลับมาพัฒนาโรงเรียนและชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมขยายผลโครงการสนองแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน” ของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) และรวมถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะอาชีพ แนวทางการเสริมทักษะอาชีพของนักเรียน ข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์และสรุปประเด็นเนื้อหาสาระของการจัดกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียนสู่ครัวบ้าน” เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน

3. แนวทางการจัดกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน”

กิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน” เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียน เป็นกิจกรรมหนึ่งจากโครงการบูรณาการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมีรูปแบบการบริหาร โดยใช้กระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพ PDCA ในการดำเนินกิจกรรมทางโรงเรียนร่วมกับชุมชนบ้านป่าแกบ่อหิน ได้จัดตั้งกลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตรแบบผสมผสาน กลุ่มวิสาหกิจสถานศึกษา และดำเนินกิจกรรมยุวเกษตรกรที่มีนักเรียนเป็นสมาชิกโดยมีครูที่ปรึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผสมผสานกับการจัดกิจกรรมภาคปฏิบัติ

ให้แก่นักเรียน และขยายผลโครงการสู่ชุมชนต่อไปอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด หลักการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำเนินการพัฒนา กิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน” ดังรายละเอียด

3.1 แนวคิดการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การบริหารจัดการสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษาที่ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำเนินงานได้โดย 1) กำหนดแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในวิสัยทัศน์ของโรงเรียน 2) จัดตั้งคณะกรรมการโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนที่รับผิดชอบ การพิจารณาดำเนินการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ 3) สำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียนและชุมชน เพื่อกำหนดเป็นแผนงาน โครงการ และแผนปฏิบัติงานภายใต้กรอบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) กำหนดนโยบายให้มีการดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ โดยให้ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 5) สนับสนุน ติดตาม ประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเน้นความมั่นคงและยั่งยืน 6) ประชาสัมพันธ์แนวคิดและเผยแพร่ผลงานให้ผู้ปกครองและชุมชนได้ทราบและมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 7) แสวงหาความร่วมมือ ความช่วยเหลือจากหน่วยงานในชุมชนและหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้นำเสนอแนวคิดในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2552 : 6-7) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (2550-2554) โดยมีนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดร่วมประสานความร่วมมือระหว่างกันในการดำเนินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา และกำหนดแผนดำเนินงานหลักไว้ 4 ประการ คือ

1. การสร้างความรู้ความเข้าใจ โดยการพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ ตลอดจนกิจกรรมส่งเสริมรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนาบุคลากรเครือข่าย การประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ
2. การนำสู่การปฏิบัติโดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน และการบริหารจัดการในสถานศึกษา
3. การประสานความร่วมมือและเชื่อมโยงเครือข่าย โดยการจัดทำฐานข้อมูลกลางเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา
4. การติดตามประเมินผล โดยการพัฒนาระบบตัวชี้วัดความพอเพียงของสถานศึกษา การติดตามผลงานในพื้นที่การรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงาน การประเมินผลนักเรียน/นักศึกษา และประชาชนที่รับบริการ

รศสุคนธ์ คำสุข (2560 : 36-39) ได้กล่าวถึง การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาระดับสถานศึกษาได้ตามแนวทาง ดังนี้

1. วางระบบบริหารจัดการของโรงเรียนให้เป็นไปตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการและประสานกับทุกภาคส่วนในการใช้ทรัพยากร การบริหาร ทั้งด้าน บุคลากร งบประมาณ สภาพแวดล้อม อย่างคุ้มค่า เป็นประโยชน์สูงสุด เพื่อให้สถานศึกษาเป็น แหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสามารถพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้

2. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการ เพื่อสร้างค่านิยม โดยหลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียนบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนในทุกระดับ เพื่อให้ครูผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรด้านการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำหลักคิด หลักปฏิบัติ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการสู่การเรียน การสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ของทุกช่วงชั้น

3. จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยผ่านกิจกรรม การพัฒนาผู้เรียนที่มีการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้เด็ก และเยาวชน เช่น กิจกรรมช่วยเหลือสังคม รักสิ่งแวดล้อม สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะทำให้เด็ก และเยาวชน ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเกิดประโยชน์และมีความสุข และอยู่ร่วมกับ นิเวศวิทยาได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

4. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยแนวทางการนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการ จัดการศึกษา

5. นำไปพัฒนาบุคลากรให้พร้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในการ ปฏิบัติตน โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและพัฒนาอย่างเป็นขั้นต่อน โดยการส่งเสริมคุณลักษณะ ความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

สรุปได้ว่า การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่สถานศึกษานั้น มีขั้นตอนที่เริ่มตั้ง การพัฒนาหลักสูตรและนำไปสู่การบริหาร ทั้งนี้หน่วยงานในสังกัดต้องประสานความร่วมมือระหว่างกัน ในการดำเนินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจ การนำสู่การปฏิบัติ การประสานความร่วมมือและเชื่อมโยงเครือข่าย และการติดตามประเมินผล

3.2 การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการเรียนการสอน

กระทรวงศึกษาธิการ (2552 : 34 - 39) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานสู่สถานศึกษา พอเพียงว่ามีแนวทางการดำเนินงานในด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอน สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่ กำหนดไว้ในหลักสูตรให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติ

จริง บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมในวิถีชีวิตประจำวัน โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

1.1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา ฯลฯ ที่เริ่มจากชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นการทดลอง การปฏิบัติจริงทั้งในสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ทั้งในรูปของการจัดทำโครงการ โครงการ และอื่น ๆ ทั้งการศึกษา รายบุคคลและเป็นกลุ่ม บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

2.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้ ปลูกฝัง และเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ “อยู่อย่างพอเพียง” ในการดำรงชีวิต ดังนี้

2.1.1 มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1.2 มีความรู้และพัฒนาทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1.3 ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1) รู้จักประมาณตน รู้จักศักยภาพของตนที่มีอยู่ตามความเป็นจริง

2) ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล โดยใช้สติปัญญา ความรอบรู้ รอบคอบ

3) มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง

ด้านต่าง ๆ ทำอะไรไม่เสียดาย ไม่ประมาท

4) มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง สามารถวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบและปฏิบัติด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง

5) ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน เพียรพยายาม แบ่งปัน มีสติปัญญา มีวินัย พึ่งตนเอง เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ รับผิดชอบ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ทิศนา ขัมมณี (2558 : 120-123) ได้กล่าวถึง การใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าเด็กและเยาวชนที่จะเป็นอนาคตของชาติ ควรได้รับการพัฒนาและฝึกฝนโดยการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ซึ่งการพัฒนาและฝึกฝนควรจะต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมกับวัยและวิถีชีวิตของผู้เรียนโดยทั่วไปแล้ว เมื่อครูผู้สอนจะสอนอะไรแก่ใครนั้น จำเป็นต้องตอบคำถามสำคัญ 5 ข้อ คือ

1. จะสอนอะไร (What to teach)
2. จะสอนใคร (Whom to teach)
3. จะสอนตรงไหน เมื่อไหร่ (Where and when to teach)
4. จะสอนอย่างไร (How to teach)
5. จะวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างไร (How to assess learning)

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์สู่บริบททางการเรียนการสอน สามารถสรุปได้ดังตาราง 2

ตาราง 2 กรอบความคิดในการสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

คำถามในการสอน	การสอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านความรู้ ทักษะการคิด ทักษะการปฏิบัติ และเจตคติ
สอนอะไร	<ul style="list-style-type: none"> - 3 ห่วง 2 เงื่อนไข 4 มิติ การปฏิบัติ - ทักษะการคิดตามหลักต่าง ๆ ของปรัชญา - ทักษะกระบวนการคิดตามปรัชญา - การนำความรู้และการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ/ลงมือทำจริง - การเห็นคุณค่า - การยอมรับ - การพัฒนาเป็นค่านิยมส่วนตน - การพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย
สอนใคร	ผู้เรียน : วัย ระดับชั้น ความรู้พื้นฐาน ความสนใจ ปัญหา ฯลฯ
สอนตรงไหน/เมื่อไหร่	<ul style="list-style-type: none"> - เมื่อมีการสอนสาระวิชาต่าง ๆ ตามที่หลักสูตรกำหนด - สอนสาระของปรัชญาโดยตรง - สอนสาระของปรัชญาโดยการบูรณาการ - เมื่อมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร - เมื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นวิถีชีวิตประจำวันในโรงเรียน - เมื่อเกิดสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ - เมื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นวิถีชีวิตประจำวัน ในครอบครัว ชุมชน

ตาราง 2 (ต่อ)

คำถามในการสอน	การสอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านความรู้ ทักษะการคิด ทักษะการปฏิบัติ และเจตคติ
สอนอย่างไร (แนวการสอน)	<ul style="list-style-type: none"> - สอนปรัชญาโดยตรง - สอนปรัชญาแบบแยกส่วน - สอนปรัชญาโดยการบูรณาการ - สอนปรัชญาแบบเน้นกระบวนการ
หลักการสอน	<ul style="list-style-type: none"> - หลักการสอนสาระประเภทความรู้ - หลักการสอนสาระประเภททักษะ - หลักการสอนสาระประเภทเจตคติ
วิธีการสอน	- วิธีสอนหลากหลาย นิรนัย อุปนัย ปฏิบัติการ อภิปรายกลุ่ม ฯลฯ
จะวัดและประเมินผลการเรียนรู้ อย่างไร	<ul style="list-style-type: none"> - สิ่งที่วัดและประเมิน - ความรู้เกี่ยวกับปรัชญา - ทักษะการคิดตามหลักคิดของปรัชญา - ทักษะกระบวนการคิดตามปรัชญา - ทักษะการปฏิบัติตามปรัชญา - เจตคติต่อปรัชญา - วิธีการวัดผลและเครื่องมือ - การสอนโดยใช้แบบสอบถามปรนัยและอัตนัย - การใช้แบบวัดทักษะการคิดและทักษะกระบวนการคิด - การสังเกตโดยใช้แบบสังเกต - การสำรวจและสอบถามโดยใช้แบบสำรวจ และแบบสอบถาม - การสังเกตพฤติกรรม - การสอบถาม - การวัดเจตคติโดยใช้แบบวัดเจตคติ - วิธีการประเมิน - ประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด - ประเมินโดยใช้รูบริกส์ - การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ แปลความหมาย และสรุปผล - การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ตาราง 2 (ต่อ)

คำถามในการสอน	การสอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านความรู้ ทักษะการคิด ทักษะการปฏิบัติ และเจตคติ
	- แปลความหมายและสรุปผล - ประเมินตามเกณฑ์
จะเกิดผลลัพธ์อะไร (เป้าหมายของการสอน)	- ผู้เรียนสามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นหลักคิดหลักการทำงาน และหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนกระทั่งเกิดอุปนิสัย “อยู่อย่างพอเพียง” สามารถรักษาสมดุลในการดำเนินชีวิตและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีสติ รวมทั้งสามารถใช้ความรู้และปัญญาของตนไปในทางที่เป็นประโยชน์ ทั้งต่อตนและส่วนรวม

สรุปได้ว่า การนำหลักหรือแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา สามารถดำเนินการได้ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา และส่วนที่เป็นการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การดำเนินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาเกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ในการดำเนินงานทั้ง 2 แบบ สถานศึกษาจำเป็นต้องมีการประสานและทำงานร่วมกับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น วัด หน่วยงานและสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น

4. การจัดกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน” ของโรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน

กิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน” หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนบ้านป่าแกบ่อหิน จัดขึ้น เพื่อสนับสนุนนักเรียนต้นแบบ สนองแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน” ของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียน มีองค์ประกอบสำคัญ คือ หลักการ เป้าหมาย แนวทางการจัดกิจกรรม กระบวนการจัดกิจกรรม การประเมินผลกิจกรรม และบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียด ดังนี้

หลักการ

กิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน” มีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. มีเป้าหมายของการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และครอบคลุมนักเรียนทุกคน
2. เป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้พัฒนาตนเองอย่างรอบด้านเต็มศักยภาพตามความสนใจ ความถนัด ความต้องการ เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะ
3. เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังคุณลักษณะความพอเพียงแก่นักเรียน

4. เป็นกิจกรรมที่ยืดหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน องค์กร และหน่วยงานอื่น มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

5. เป็นการจัดกิจกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติจริง และขยายผลจากภาคปฏิบัติไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและสู่ครอบครัว

เป้าหมาย

กิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน” มีเป้าหมาย ดังนี้

1. นักเรียนรู้จักใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. นักเรียนได้เรียนรู้ มีทักษะพื้นฐานในการทำการเกษตร มีการปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์
3. นักเรียนเป็นต้นแบบถ่ายทอดความรู้เศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน
4. นักเรียนมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ ได้แก่ การรู้จักยืดหยุ่นและปรับตัว ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะการทำงานร่วมกัน ภาวะผู้นำ และความรับผิดชอบ

แนวทางการจัดกิจกรรม

1. ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ
2. ให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมผ่านประสบการณ์ที่หลากหลาย ฝึกการทำงานที่สอดคล้องกับชีวิตจริง ตลอดจนสะท้อนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของตนเอง
3. จัดกิจกรรมอย่างสมดุลทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ในกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ในช่วงเช้าเศรษฐกิจพอเพียง โดยจัดกิจกรรมรายบุคคล กิจกรรมกลุ่ม ทั้งในและนอกสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
4. จัดกิจกรรมให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ โดยการศึกษาและใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนอย่างเป็นระบบ เน้นการคิดวิเคราะห์และใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินกิจกรรม
5. ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้แบบร่วมมือ
6. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่กิจกรรม

กระบวนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน” กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมตามวงจรการบริหาร PDCA ดังรายละเอียด

1. การวางแผน (Plan) การกำหนดเป้าหมายการจัดกิจกรรม การกำหนดแผนงานวางแผนการทำงาน มอบหมายงาน กำหนดผู้รับผิดชอบ เตรียมดำเนินการ กำหนดการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของชุมชนและตรงกับความต้องการของนักเรียน

2. การปฏิบัติ (Do) การดำเนินการจัดกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่วัยบ้าน” เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียนตามแผนที่กำหนด โดยครูมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะอาชีพในกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ กิจกรรมชุมนุม และกิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงทุกระดับชั้น มีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญผ่านกระบวนการ Active Learning มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การสอนโดยใช้โครงงาน เป็นต้น

3. ขั้นตรวจสอบ (Check) เป็นการตรวจสอบและประเมินผลการจัดกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่วัยบ้าน” โดยจัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผลเพื่อตรวจสอบการดำเนินงาน จัดเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเสนอต่อผู้บริหารต่อไป

4. ขั้นปรับปรุงแก้ไข (Act) เป็นการนำผลการจัดกิจกรรมมาใช้ปรับปรุงและพัฒนาแบบแผนการจัดกิจกรรมและรายงานผลการจัดกิจกรรมเพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาต่อไป

การประเมินผลกิจกรรม

1. เวลาเข้าร่วมกิจกรรม
2. การปฏิบัติกิจกรรม
3. ผลงาน/ชิ้นงาน/ทักษะอาชีพ ของนักเรียน ได้แก่ การรู้จักยืดหยุ่นและปรับตัว ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะการทำงานร่วมกัน ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ

บทบาทของผู้เกี่ยวข้อง

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

1. กำหนดแผนการจัดกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่วัยบ้าน” ไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาและโดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
2. ชี้แจง ทำความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน เห็นคุณค่าและร่วมมือในการจัดกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่วัยบ้าน”
3. พัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมี ความทันสมัยในการจัดกิจกรรมที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและสถานการณ์ปัจจุบันอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ
4. สร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือและความเข้าใจอันดีระหว่างสถานศึกษากับนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐ และภาคเอกชนเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรม
5. นิเทศ ติดตาม ให้คำปรึกษา ประเมินผล และสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานในการจัดกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่วัยบ้าน”
6. แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่ผลงานที่ประสบผลสำเร็จกับหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

บทบาทของครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม

1. ศึกษาหลักการ เป้าหมาย แนวทางการจัดกิจกรรม รูปแบบการจัดกิจกรรม การประเมินผลกิจกรรม และจัดกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
2. ชี้แจงและทำความเข้าใจกับนักเรียนและผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครูโรงเรียน สู่วัยบ้าน”
3. ร่วมกับนักเรียนออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจของนักเรียนและเป็นไปตามเป้าหมาย และรูปแบบการจัดกิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครูโรงเรียน สู่วัยบ้าน”
4. ส่งเสริม กระตุ้น และอำนวยความสะดวกให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ในการจัดทำแผนงาน โครงการ ร่วมปฏิบัติกิจกรรม และการประเมินผล
5. ให้คำปรึกษา ดูแล ติดตาม ประสานงาน และอำนวยความสะดวกให้แก่ นักเรียน ในการร่วมกิจกรรมให้เป็นไปตามแผน
6. ประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน
7. รายงานผลการดำเนินกิจกรรมให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ แล้วนำผลการจัดกิจกรรม มาพัฒนา และปรับปรุงแก้ไข
8. แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่ผลงานที่ประสบผลสำเร็จกับหน่วยงานและบุคลากร ที่เกี่ยวข้อง

บทบาทของนักเรียน

1. เข้ารับการปฐมนิเทศจากครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม
2. ร่วมปฏิบัติกิจกรรมด้วยความเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ
3. ร่วมประเมินการปฏิบัติกิจกรรม และนำผลมาพัฒนาตนเองและนำเสนอผลการปฏิบัติกิจกรรมต่อครูผู้รับผิดชอบ
4. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดประสบการณ์ ทบทวน และสะท้อนความรู้สึกภายหลัง การปฏิบัติกิจกรรม และขยายผลกิจกรรมสู่ครอบครัวและชุมชน

บทบาทของผู้ปกครองและชุมชน

1. มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรม และอาสาสมัครกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาและชุมชน
2. ยอมรับในศักยภาพของนักเรียน ดูแล เอาใจใส่นักเรียนและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน
3. เป็นที่ปรึกษาหรือแนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีงามให้แก่ นักเรียน
4. ร่วมมือกับสถานศึกษาเพื่อติดตามประเมินผลการพัฒนาและการปฏิบัติกิจกรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ฉวีวรรณ ไตรรัตนานนท์ (2555 : 76-102) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะชีวิตในกิจกรรมแนะแนวชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยโครงการ โรงเรียนบ้านปล่องเหล็กม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 51 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการเรียนรู้ทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมแนะแนวด้วยโครงการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะชีวิตของนักเรียนหลังการจัดกิจกรรมแนะแนวมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรม 2) ความสามารถในการทำโครงการของนักเรียนที่จัดกิจกรรมแนะแนวด้วยโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง และ 3) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมแนะแนวด้วยโครงการ โดยภาพรวมนักเรียนเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

สุกัญญา แซ่มซอย (2555 : 100) ได้ทำวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ : โรงเรียนถนนอมราษฎ์บำรุง ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ ได้แก่ 1) โรงเรียนมีแนวทางที่ชัดเจนในการจัดทำหลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ คือ แผนการเรียนเตรียมคหกรรมศาสตร์ 2) นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน และ 3) นักเรียนมีทักษะในการดำเนินชีวิต ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร 2) การเชื่อมโยงความรู้จากครูสู่นักเรียน และ 3) เครือข่ายองค์กรภายนอกและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) การกำหนดนโยบายของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและบริบทของผู้เรียนและสถานศึกษา 2) ความทุ่มเทเสียสละของครูในโรงเรียนที่ต้องการให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและ 3) ความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานทางการศึกษาอื่น ลักษณะความร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ ประกอบด้วย 1) ด้านวิชาชีพ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาตาก และวิทยาลัยสารพัดช่างตาก 2) ด้านวิชาสามัญ ได้แก่ โรงเรียนผดุงปัญญา โรงเรียนตากพิทยาคม และ 3) ด้านอื่น ๆ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาที่ให้คำแนะนำ และหน่วยงานในท้องถิ่น เช่น ร้านค้าและสถานประกอบการในชุมชน เป็นต้น

พัชรศรีณีย์ ศิริพันธ์ (2558 : 137 - 150) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยบูรณาการกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างทักษะการปรับตัวในการดำรงชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนกบินทร์วิทยา อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 30 คน ที่ได้จากสุ่มแบบกลุ่ม โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่มสุ่มมา 1 ห้องเรียนจากห้องเรียนทั้งหมด 7 ห้องเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1. ชุดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยบูรณาการกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างทักษะการปรับตัวในการดำรงชีวิต

สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.57/84.22 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 และมีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ สื่อการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ เหมาะสมกับการนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนในสภาพการเรียนการสอนจริง 2. การศึกษาทักษะการปรับตัวในการดำรงชีวิตของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง หลังการใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยบูรณาการกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แบบวัดทักษะการปรับตัว ในการดำรงชีวิต ซึ่งประเมินโดยตนเอง ประเมินโดยเพื่อน และประเมินโดยครูผู้สอน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีทักษะการปรับตัวในการดำรงชีวิต อยู่ในระดับดี และเมื่อศึกษารายกรณีกับนักเรียน จำนวน 3 คน พบว่านักเรียนทั้ง 3 คน มีพฤติกรรมโดยรวมในด้านการปรับตัวดีขึ้น 3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยชุดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยบูรณาการกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างทักษะการปรับตัวในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับมากที่สุด

กัญญภัทร จำปาทอง (2559 : 69) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ของเยาวชน เรื่อง ทักษะอาชีพผ่านสื่อโทรทัศน์ ในศตวรรษที่ 21 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลแบบวิเคราะห์เนื้อหาแนวทางศตวรรษที่ 21 เรื่อง ทักษะอาชีพและชีวิต ประกอบด้วย 5 หัวข้อ 1) ความยืดหยุ่นและการปรับตัว 2) ความคิดริเริ่มและการกำกับตนเอง 3) ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม 4) การมีผลงานและความรับผิดชอบตรวจสอบได้ 5) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ และแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า รายการกบนอกกะลา มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 มากที่สุด และแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะอาชีพในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ความยืดหยุ่นและการปรับตัว ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ เป็นทักษะชีวิตและอาชีพที่จำเป็นและสำคัญของการเป็นผู้ประกอบการที่ดี บทบาทของสื่อในการพัฒนาเยาวชนเปิดพื้นที่การเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมประสบการณ์จริง เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่มีหลักสูตรสำหรับการพัฒนาทักษะอาชีพที่สามารถเลือกหลักสูตรได้ตามความต้องการของผู้เรียน

สรเดช เลิศวัฒนาวิช (2560 : 77-158) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพและคุณลักษณะในการประกอบอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ของนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องการให้การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับมะพร้าว ของดีประจำอำเภอบ้านแพ้ว มาสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับนักเรียน โดยมีการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น มีการนำผู้รู้ท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ด้วยกระบวนการกลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การอภิปราย โดยมีครู นักเรียน เพื่อนนักเรียน และประชาชนชาวบ้านเป็นผู้วัดและประเมินผล 2. ผลการพัฒนากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เรื่อง ของดีบ้านแพ้ว ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) เป้าหมาย 3) แนวการจัดการกิจกรรม 4) รูปแบบการจัดการกิจกรรม 5) คำอธิบายรายวิชา 6) จุดประสงค์การเรียนรู้ 7) โครงสร้างการจัดการกิจกรรม 8) สื่อ 9) การวัดและประเมินผล และ 10) แผนการจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน 5 แผน แต่ละแผนจัดการเรียนรู้

ด้วยโครงการ เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพ และคุณลักษณะในการประกอบอาชีพ 3. ผลการทดลองจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เรื่อง ของดีบ้านแพ้ว จัดการเรียนรู้ด้วยโครงการ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ให้ความรู้พื้นฐาน 2) เลือกรหัสข้อที่สนใจ 3) วางแผน 4) ลงมือปฏิบัติ 5) นำเสนอและอภิปราย และ 6) การวัดและประเมินผล พบว่า นักเรียนสนใจ และตั้งใจในการสร้างสรรค์เป็นผลงานโครงการอาชีพ และ 4. ผลการประเมินและปรับปรุงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เรื่อง ของดีบ้านแพ้ว พบว่า 1) นักเรียนมีทักษะอาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี 2) นักเรียนมีคุณลักษณะในการประกอบอาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เรื่อง ของดีบ้านแพ้ว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เห็นควรให้มีการปรับปรุงกิจกรรมให้มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

ยุพียง วัณวงศ์ (2561 : 159) ได้ศึกษากลยุทธ์การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตและทักษะอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะชีวิตและทักษะอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษา มี 10 ทักษะ ได้แก่ การตัดสินใจและแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ การรู้จักตนเองและการเข้าใจผู้อื่น การควบคุมอารมณ์และการเอาชนะความกดดัน ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว การริเริ่มและการขึ้นนำตนเอง ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม การมีผลงานและความรับผิดชอบภาวะผู้นำและหน้าที่รับผิดชอบ โดยทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหา กับการริเริ่มและการขึ้นนำตนเอง มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด 2) กลยุทธ์ มี 3 กลยุทธ์หลัก คือ 2.1) การเสริมสร้างความตระหนักการพัฒนาทักษะการตัดสินใจและแก้ปัญหา ทักษะการริเริ่มและการขึ้นนำตนเองของนักเรียน 2.2) การเสริมสร้างและพัฒนารายอมรับความเข้าใจในการพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะอาชีพของนักเรียน และ 2.3) การพัฒนาพฤติกรรม การพัฒนาการตัดสินใจและแก้ปัญหา การริเริ่มและการขึ้นนำตนเองของนักเรียน 3) กลยุทธ์มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีประโยชน์อยู่ในระดับมาก และสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เพ็ญญา กุลนาคล และคณะ (2562 : 15-16) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะอาชีพและการดำรงชีพสำหรับการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ด้วยกระบวนการเชิงจิตวิทยาเสริมสร้างศักยภาพแห่งตน มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาแบบวัดทักษะอาชีพและการดำรงชีพ สำหรับการเลือกอาชีพที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะอาชีพและการดำรงชีพด้วยกระบวนการทางจิตวิทยาเสริมสร้างศักยภาพแห่งตน และศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างทักษะอาชีพและการดำรงชีพด้วยกระบวนการทางจิตวิทยาเสริมสร้างศักยภาพแห่งตน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคะแนน ทักษะอาชีพและการดำรงชีพสำหรับการเลือกอาชีพที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านเหตุผล-คณิตศาสตร์ ด้านมิติสัมพันธ์ ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ด้านดนตรี ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการรู้จักเข้าใจตนเอง ด้านธรรมชาติ และด้านเชาวน์ปัญญาทางการดำรงอยู่

ของชีวิต มากกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านภาษาที่พบว่าไม่แตกต่างจากก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรฯ

พยุงค์ศักดิ์ นิลประดับ (2563 : 32 -33) ได้ศึกษาการวิจัยและพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน โรงเรียนบ้านยางน้ำก่ดใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 การศึกษาในปัจจุบันให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะอาชีพที่สอดคล้องในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายในโรงเรียน เป็นอีกหนึ่งกระบวนการที่จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจวิจัยเรื่องนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพของแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านยางน้ำก่ดใต้ 2) พัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนบ้านยางน้ำก่ดใต้ 3) พัฒนาหลักสูตรแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนบ้านยางน้ำก่ดใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 วิธีการดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาและสำรวจความต้องการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 2) พัฒนาแหล่งเรียนรู้ 3) พัฒนาหลักสูตร 4) ทดลองใช้หลักสูตร และ 5) ประเมินหลักสูตร กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้อำนวยการ คณะครู และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2563 จำนวน 41 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) หลักสูตรมีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 2) แบบประเมินทักษะอาชีพ มีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 และ 3) แบบประเมินหลักสูตร มีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพของแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านยางน้ำก่ดใต้ มีแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 3 แหล่งเรียนรู้ คือ การเลี้ยงไก่ไข่ การปลูกผักประหยัดพื้นที่ และการเพาะเห็ด ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีมานานไม่พร้อมใช้งาน สภาพชำรุด ขาดการซ่อมแซม ไม่ทันสมัย และไม่มีสื่อการเรียนรู้เพียงพอ 2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พบว่า แหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความพร้อม มีคุณภาพ มีสื่อการเรียนรู้ ทันสมัย ใช้ในการจัดการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ ได้จำนวน 3 แหล่งเรียนรู้ คือ แหล่งเรียนรู้การเลี้ยงไก่ไข่ แหล่งเรียนรู้การปลูกผักประหยัดพื้นที่ และแหล่งเรียนรู้ การเพาะเห็ด 3. หลักสูตรแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนบ้านยางน้ำก่ดใต้ ประกอบด้วย โครงสร้างหลักสูตร ผลการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 3 รายวิชา คือ การเลี้ยงไก่ไข่ การปลูกผักประหยัดพื้นที่ และวิชาการเพาะเห็ด โดยนักเรียนที่ผ่านการเรียนรู้ตามหลักสูตรมีทักษะอาชีพอยู่ในระดับดี การประเมิน หลักสูตร พบว่าหลักสูตรมีประสิทธิภาพ สามารถใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะอาชีพตอบสนองการศึกษาในศตวรรษที่ 21

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Daniele (2010 : 36-59) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานในวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากสมมติฐานว่าการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานในวิชาสังคมศึกษา มีส่วนช่วยพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับการเรียนในระดับที่สูงขึ้นและในยุคโลกาภิวัตน์หรือไม่ งานวิจัยนี้มีการตรวจสอบประสพการณ์และทักษะที่นักเรียนได้รับจากการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานร่วมกับกรณีศึกษา วัตถุประสงค์ของงานวิจัยคือต้องการช่วยให้นักเรียน เห็นคุณค่าของการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งหมายถึงแนวคิดที่นักเรียนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และหลักสูตรการศึกษาที่ถูกออกแบบจากทฤษฎี ปรากฏการณ์ ที่ช่วยให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้จากวิธีการเรียนที่หลากหลายแต่ละบทเรียน นอกจากนี้การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์ครู 3 คน ที่เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมในการเรียนและสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานในห้องเรียนของตนเอง จุดเน้น คือ การสอนทักษะชีวิตในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้นักเรียนเตรียมตัวในการเรียนมหาวิทยาลัย การทำงาน และชีวิต หลังการเรียน อีกทั้งผู้วิจัยยังรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตครูพบว่าครูเข้าไปมีส่วนร่วมกับการทำกิจกรรมจากการเรียนรู้แบบโครงงานของนักเรียน ประเด็นหลักของงานวิจัยครั้งนี้คือ ความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานมีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะสำหรับชีวิต และเปลี่ยนรากฐานสำคัญของการเรียน และโครงสร้างการศึกษา

Jansen (2013 : 87) ได้ศึกษาทักษะชีวิตและอาชีพ โดยให้ความสำคัญกับความยืดหยุ่นในการทำงานของช่วงวัยรุ่นที่หมายถึงการปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลงและการดำเนินชีวิตที่ได้กำหนดไว้ โดยมีการจัดการเวลาเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมาย พบว่า ผู้เรียนมีความรู้และการใช้ทักษะชีวิตและอาชีพที่แตกต่างกัน นักวิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการประยุกต์ใช้ทักษะการสื่อสารและการบริหารเวลา เกี่ยวข้องโดยตรงกับความยืดหยุ่นและนำผลการวิจัยใช้ในการพัฒนาชุมชนและดำเนินการความช่วยเหลือกลุ่มวัยรุ่นให้สามารถประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

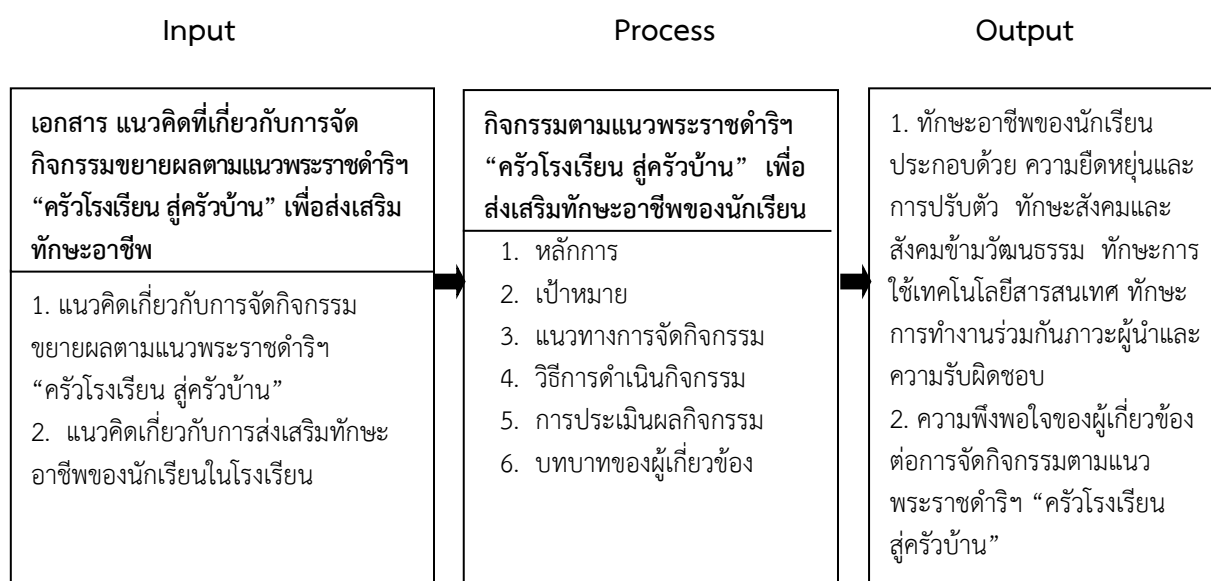
Mofrad et al. (2013 : 210) ได้ทำการวิจัยเชิงสำรวจศึกษาการรับรู้ทักษะชีวิตของ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ช่วง 18 -25 ปี เพื่อศึกษาว่าเมื่อเรียนในมหาวิทยาลัยจะมีพัฒนาทักษะชีวิต ใน 4 ด้านคือการสื่อสารระหว่างบุคคล การตัดสินใจ การดูแลสุขภาพ และการพัฒนาตัวเอง จากการสำรวจพบว่าด้านการดูแลสุขภาพมีความแตกต่างกัน โดยพบว่าตัวแปรเพศส่งผลให้มีความแตกต่างในเรื่องการดูแลสุขภาพ

Egannathan et al. (2014 : 78) ได้ทำการวิจัยเชิงทดลองโดยศึกษาผลของการส่งเสริมทักษะชีวิตกับนักเรียนวัยรุ่นในประเทศกัมพูชา กลุ่มทดลองทำแบบสอบถามก่อนซึ่งนักวิชาการท่านนี้ได้ให้ทำแบบสอบถาม 2 รูปแบบ คือ การพัฒนาทักษะในวัยรุ่น และแบบสอบถามพฤติกรรมของตนเอง เพื่อดูขนาดของผลกระทบ จากนั้นกลุ่มทดลองจึงได้รับการอบรมเกี่ยวกับด้านสุขภาพ โดยให้รับฟังจนครบ 6 เดือน จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อดูความเสี่ยงของกลุ่มวัยรุ่นซึ่งในวัยรุ่นผู้หญิงควรมีการปรับปรุงด้านมนุษยสัมพันธ์ การดูแลสุขภาพ ส่วนวัยรุ่นชายมีความเสี่ยงในด้านมนุษยสัมพันธ์

Weiss et al. (2014 : 263) ได้ศึกษาการพัฒนาในกลุ่มวัยรุ่น (16-18 ปี) ผ่านโปรแกรมพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพ งานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินผลของโปรแกรมการพัฒนาเยาวชนกับการประสบความสำเร็จในการเรียนและการทำงาน และตรวจสอบความรู้ของทักษะชีวิตที่พัฒนาจากโปรแกรม ได้แก่ 1) ความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม เช่น การมีปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การพบปะสังสรรค์ 2) การรู้จักปรับตัว เช่น การจัดการและการควบคุมอารมณ์ การแสดงความคิดเห็นแก่ตนเองและผู้อื่น 3) การเป็นผู้มีความคิดและท้าทายกับสิ่งใหม่ ๆ รู้จักวางแผนสำหรับอนาคต โดยกำหนดเป้าหมายไว้ล่วงหน้า และ 4) เมื่อเกิดสถานการณ์คับขันสามารถแก้ปัญหาหรือแก้ไขความขัดแย้ง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดกิจกรรมและรูปแบบการบริหารเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียน มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายอย่าง คือ การกำหนดนโยบายของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและบริบทของผู้เรียนและสถานศึกษา ความทุ่มเทเสียสละของครูในโรงเรียนที่ต้องการให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและ ความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานทางการศึกษาอื่น ลักษณะความร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจการส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนโดยใช้กิจกรรมตามแนวพระราชดำริฯ “ครัวโรงเรียน สู่ครัวบ้าน” โดยได้กำหนดกรอบแนวคิด ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย